Ціна: 40 центів.

НОВІ ДНІ

· NOWI DNI ·

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

РІК V ЛИСТОПАД — 1954 — NOVEMBER Ч. 58

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Веретенченко О. — Дві поезії 1
Клен Юрій — Плачі Єремії, поезії 2
Багряний Іван — Данко Шигимага, роман, уривок 4
Риндик Степан — Закордонна делегація, повість .. 8
Головко Юрій — Помер Володимир Пірадов 12
Малишко Андрій — Із "Книги братів", поезії 13
Боднарчук Іван — На вулиці диваків, оповідання .. 14
Любченко Аркадій — Щоденник 16
Сосновський М. — На вирішальному етапі світової революції 21
Брайчевська Алла — Древній Переяслав 23
Волиняк П. — Переяслав-Хмельницький сьогодні .. 24
Грушвицький І. — Жень-шень 25
Петрова Є. — Кам'яна могила 27
Чапленко В. — Дещо про "Нариси з теорії літератури" І. Кошелівця 27

Рецензії. Нотатки. Ілюстрації.

На першій сторінці обкладинки: Митрополит львівський і всієї Галичини — **Андрій Шептицький.**
(З нагоди роковин з дня смерти)

У НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Проф. Ю. Шерех — Між минулим і нічим ("Золота грамота" Ю. Лободовського). **В. Павловський** — Василь Кричевський (стаття ілюстрована працями В. Кричевського.

ВЕЧІР ПАМ'ЯТИ ЮРІЯ КЛЕНА

Заходами Товариства Прихильників Видання Творів Юрія Клена в Торонті підготовляється вечір, присвячений сьомій річниці з дня смерти Юрія Клена.

Вечір відбудеться 13 листопада 1954 р. у залі Української Православної Громади 400 Бетирст вул., о 8-й год. вечора. Головною точкою програми буде виступ (вперше в Канаді) поета Євгена Маланюка. Також виступить з короткою доповіддю д-р Юрій Русов. У мистецькій частині вечора буде прочитано ряд непублікованих ще уривків з поеми "Попіл імперій".

Дохід з імпрези призначений на видання творів Юрія Клена.

"НОВІ ДНІ"

Універсальний ілюстрований місячник. Видає в-во "Нові Дні", головний редактор — Петро Волиняк.

Умови передплати:

Канада — річна: $ 3.00, піврічна: $ 1.75.
США — річна: $3.50 американських, піврічна: $2.00 американських

ЗМІНА АДРЕСИ: 10 центів (можна канадійськими поштовими марками).

Замовлення і гроші слати на адресу:

NOWI DNI
Box 452, Term. " A "
Toronto. Ontario, Canada.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

A. Bondarenko, 123 Notting Hill Gate, London, W. 11. England

Передплата в Англії: річна — 1½ фунта.

S. KRYWOLAP
Box 1586 M
G. P. O. ADELAIDE
South Australia

Передплата в Австралії: річна 1½ фунти.

В Аргентині: **"Peremoha"**
25 de Mayo 479 (26)
Buenos Aires,
Argentina.

Передплата в Аргентині: річна — 25 пезів, піврічна — 15 пезів.

ЗАСНОВАНО "ТОВАРИСТВО ПРИХИЛЬНИКІВ ВИДАННЯ ТВОРІВ ЮРІЯ КЛЕНА"

14 жовтня ц. р. в Торонті відбулися збори громадян з метою обміркувати потребу видання літературної спадщини відомого поета Юрія Клена. Збори схвалили постанову про створення "Товариства прихильників видання творів Юрія Клена" та "Фундації ім. Юрія Клена".

Згідно зі схваленим організаційним правильником передбачається реєстрація членів-фундаторів, членські внески яких становитимуть основний фонд, який уможливить початок видання творів Ю. Клена. Висота членських внесків: 25.00 дол. для звичайних членів і від 100.00 дол. для членів-добродіїв. Прізвища останніх будуть відмічені у виданих книжках.

Членські внески треба практично розглядати як **передплату** на твори Юрія Клена, бо кожний член, який вплатив внесок, одержить **безкоштовно** твори Юрія Клена. За пляном видавничої комісії появиться в цілому шість (6) томів, по 350 сторінок кожний.

У всіх справах, що стосуються "Т-ва Прихильників Видання Творів Ю. Клена" та "Фундації ім. Ю. Клена" можна дістати інформації, пишучи на адресу:

Y. KLEN FOUNDATION
282 St. Clarens Ave., Toronto, Ont., Canada.

Нашим представником на Німеччину є:

P. Domtschenko,
(24a) Lubeck, Germany, Vorwerkerstr. 103
Baracke 10/6a.

У п. П. Домченка можна набути журнал і всі наші видання. **Редакція**

Л. ЛУНСЬКИЙ ОКУЛІСТ

Екзамінуємо очі, добираємо окуляри на різні недомагання очей, нервовість і болі голови.
Говоримо по-українськи
470 College St. — WA 1-3924

"ПАХНЕ МЕДОМ І ЖИТНІМ ХЛІБОМ — ДРЕВНІМИ ЗАПАХАМИ РІДНОЇ ЗЕМЛІ". Так говорить письменник Волошин

Якщо хочете пригадати свою батьківську хату і її запахи, то купуйте хліб, булки, всяке печиво тільки з української пекарні

Dempster's Bread Ltd.
1166-1168 Dundas St. W.
Toronto

Телефон: **LO 1196**

"Nowi Dni", a Ukrainian Monthly. Editor: Petro Wolyniak.
Address: Nowi Dni, Box 452, Term "A", Toronto. Ont., Canada

Authorized as second class mail, Post Office Dept., Ottawa. Printed by: The Basilian Press.

О. Архіпенко. Жінка на спочинку, мармур. З нагоди 50-ліття О. Архіпенка і 110-ї виставки його творів у Нью Йорку.

Олекса ВЕРЕТЕНЧЕНКО

**
*

Війна проходить мимо —
На смерть жене полки —
Єднаючи незримо
Народи і віки.

Хтось пада з криком — слава!
Когось ведуть під мур.
Яка ж бо ти кривава,
Дифузіє культур!

У спаленій Кореї
Вмирає бідних рать.
О, дайте їм ідеї,
Щоб більше убивать!

А ви б так мирно спали —
Ні щастя, ні тривог —
Жили б собі й не знали,
Що є на світі Бог.

**
*

Мій голос туди не дійде
З країни Великих Озер.
Заобрійні краєвиди
Пригадую і тепер:
Долини — степи — і небо —
І верби над просинню рік...

Невже ж я чужий для тебе,
О, рідна моя навік!

Юрій КЛЕН

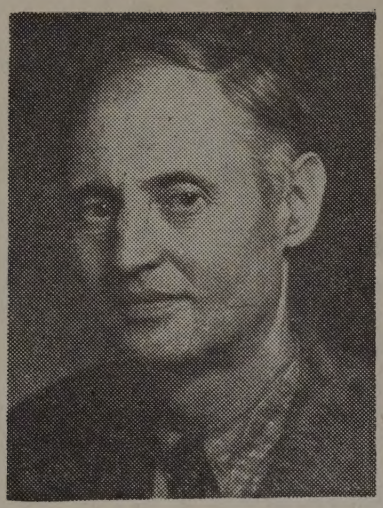

ПЛАЧІ ЄРЕМІЇ

(З поеми "ПОПІЛ ІМПЕРІЙ" частина IV.)

1.

Мізок ятриться й палає.
Хто мені
загасити там здолає
спомини?
Нас вінчав Господь роками
світлими.
Мов тумани над ланами,
квітлими.
Знав я благодать Господню
ранками.
Стогне степ тепер холодний
танками.
Невблаганно сонце сушить
дні мої;
мов скажена мідь у душі
гримає.
Всі поля серпами гніву
скошено.
Всі шляхи в кривавій зливі
зрошено.
Серце крукам на поталу
кидаю.
Чорну кров мою шакалам
видою.
Жмуттям, як траву, волосся
вирву я.
Стало чорне безколосся
прірвою.

2.

Пророк Господь
моїми спраглими вустами:
не Я блисну, мов меч, над вами,
щоб вас збороть.
На простір площ,
на міст проспекти гомінливі
не Я проллю в правдивім гніві
сірчаний дощ.
Не землетрус
розчахне вам бездонну прірву.
Не янгол, як траву, вас вирве,
як м'яса кус.
Змертвів ваш дух.
Нікчемним розумом великі,
душею й серцем ви каліки,
збрід недолуг..
А ваших рук
діла нащадкам непотрібні:
повиті димом бомб, безхлібні
сторіччя мук.
Мов дітваки,
що їм вогнем невільно гратись,
з богами зважились рівнятись.
Пождіть віки!
Меткі на сприт,
своїми власними руками
себе понищите ви самі.
Ваш рід обрид.
Не від долонь
Господніх, мудрі, пропадете:
на себе з хмар самі проллєте
жеркий вогонь.
Тоді візьму
трубу і витрублю зі світла
нову породу, щоб розквітла
кущем диму.

3.

Мої руки, як веселі птиці,
прилітали на поля
золотої, стиглої пшениці,
і раділа їм земля.

Мої руки, мов чайки ті білі,
опускались на маяк,
а тепер, мов птиці ошалілі,
спокій не знайдуть ніяк.

Крильми б'ють, літають у нестямі
з довгим зойком день і ніч
у спустілім і бездахім храмі,
де росте трава і гич.

Мої світлі руки голубами
залітали в височінь,
а тепер вони нетопирями
все летять у тінь.

Мої руки світ благословляли
на життя і мудрий чин;
хай вони б мені тепер пов'яли,
як по літі зельний крин.

4.

Усім гаряча спрага горло сушить:
спалити все на попіл,
загинути в потопі!
В яких дощах омиєте ви душу?

Хто це сказав, що створено людину
по образу Господню?
Ні, в темряві безплодній
її диявол замісив із глини.

Хто це сказав, що плоть людська ожила,
надхнена Божим вітром?
О ні, диявол хитрий
їй вихорем нап'яв жаги вітрила.

І мчить вона у пориві сліпому,
де їй рокочуть труби,
крізь чорну смерть і згубу,
до обріїв нових — у невідоме.

Скермуй, о Боже, лет її угору.
у чисті височини,
бо час, мов срібло рине
з Твоєї шати в темряві простори.

5.

Ти гадаєш: то мій рот реве,
вивергаючи хулу і пломінь?
Ні, в мізку, мов птиця, б'ється спомин,
пересохле горло спрага рве.

Але слово, дике, як відчай,
слово те не родиться у ньому.
Переліч душі моєї зломи
і шукай там мого болю край.

Кублиться у серці він, мов гад,
не знайде тепер до вуст дороги:
тільки стане десь коло порогу
і повернеться назад.

Ні, то вие і реве, мов звір,
на шпилі найвищої ципреси
моє серце і прокляту месу
посилає у простір.

6.

Мій дух блукає сірим вовком
серед румовищ міст.
О, хто збудує й вкрие шовком
нам у майбутнє міст?

Мій голос носиться совою
поміж спустілих хат.
Хто припливе сюди сагою
у сяйві світлих шат?

Мої думки всі кажанами
літають між руїн.
О, хто ударить десь над нами
потужно в злотий дзвін?

Мої страхи нічні щурами
шугають у дірах.
Хто виведе нас манівцями
на непочатий шлях?

В пустелях міст я вию вовком.
В повітрі птичий свист.
Будуймо, криймо злотим шовком
вузький в майбутнє міст.

7.

Проклинаю віщий і пророчий,
посланий від Бога дар.
Все, що громом в віддалі гуркоче,
всю грозу незримих кар,

що століттями десь наростала
і в печерах гір гула,
клекіт, ледве стримуваний, шалу
вітер чорного крила,

— все в моїх глибинах потаємних
віддавалось, як луна.
В скаргах і погрозах надаремних
все я вичерпав до дна.

Побратавшись між руїн зі псами,
поріднившись з кодлом сов,
вивши на пожарищах ночами,
прагну славити любов,

захотів тепер благовістити
людям про новий едем.
Але сиплються метеорити
сторозпаленим дощем.

Знов погрози, вихорі і крики
в мозок мій луною б'ють,
вже клекочуть стоязико
в горлі, полум'ям гудуть.

Знову з нього точаться потоком,
щоби повінню рости,
вдруге водами страшного року
заливаючи світи.

Юрій Клен. 30 жовтня ц. р. минає 7 років з дня смерти визначного поета нашої доби, Юрія Клена (Освальда Бурггардта), що разом з М. Зеровим, М. Рильським, П. Филиповичем та М. Драй-Хмарою складав п'ятірне гроно" київських неоклясиків — відому в 20-их роках мистецьку групу, що була нещадно розгромлена урядовими чинниками за свої неспівзвучні з більшовицькою ідеологією літературні позиції. М. Зеров і П. Филипович загинули на Соловках, М. Драй-Хмара — на Колимі, живе лиш М. Рильський, якому, за словами Клена, "чиясь рука здавила спів у горлі". Юрій Клен, під час першої війни, відбув заслання на Архангельщині, а потім, в 1930 р., завдяки німецькому походженню йому вдалось виїхати закордон. Помер Ю. Клен 1947 р. в Німеччині.

Під час перебування в Україні Ю. Клен (проф. О. Бурггардт) виявив себе переважно в ділянці літературознавства, як викладач у середніх і вищих школах, а також як редактор і перекладач. За його редакцією вийшло багато вартісних видань, зокрема переклади з німецьких та французьких письменників та повна збірка творів Джека Лондона. Ряд цікавих видавничих задумів не вдалося зреалізувати через часті арешти серед українських письменників, зокрема серед неоклясиків.

На еміграції Клен активно включається в літературне життя, друкуючи свої твори у львівських і празьких журналах, та остаточно сформовується як оригінальний поет. 1943 р. в Празі вийшла збірка його поезій "Каравели", що заслужено вважається одною з кращих поетичних збірок на еміграції. Значне місце в його творчому доробку займає також поема "Прокляті роки" (про роки голоду в Україні), що силою обвинувачення більшовизму, силою гнівного патосу, перевищує все, написане Кленом, за винятком хіба деяких місць з його останнього, на жаль, незакінченого твору — поеми "Попіл імперій". Цю поему, що зображує українську дійсність між двома світовими війнами, Клен писав у останні роки свого життя — 1944-1947. Досі в пресі були опубліковані лише уривки з "Попелу імперій" — але й з них можна бачити, який монументальний твір дав нашій літературі Юрій Клен, скільки праці й хисту вклала ця винятково скромна, шляхетна людина в скарбницю нашої культури.

Редакція

Іван БАГРЯНИЙ

Данко Шигимага

(Розділ з книги "Буйний вітер", з 1-го тому, "Маруся Богуславка")

"Ш-ш-що ж ти?.. Ш-ш-що ж ти?!." — шумить сосна угорі. — "Ш-ш-що ж ти?!."

Шумить, ніби докоряє, ніби хоче відібрати знахідку щоб не дивилася, щоб не підглядала чужого. Стривожена Ата озирається навкруги, — може справді негарно, що вона зазирає в цю книжечку. Навкруги нікого — тільки вона та бентежна сосна, трохи обчухрана й покручена вітрами на голім пагорбі, над урвищем, аж наче нагнулася й розставила віти, підглядає, захищає, хоче відійняти... Ата не втримується й знову розкриває книжечку, не книжечку — чийсь зошит знайдений у прим'ятій траві, списаний дрібним акуратним письмом, — розкриває й приникає очима й усім серцем до дивних рядків:

"Я люблю Тебе безумно!..

„Якщо я люблю Тебе безумно, то суть не в Тобі, а суть у Мені. Не тому я закоханий у Тебе, що Ти гарна, гарніша від усіх, а тому я закоханий у Тебе і Ти гарніша від усіх, що в мене кипить кров і серце б'ється пружно... Як я стану старий, а Ти з'явишся до мене така сама прекрасна і юна — я вже не любитиму Тебе, бо не буду на те здібен, бо погасну... Отже, суть не в Тобі, а суть у Мені..."

Ата береться полум'ям, відчуває, що вона вся червоніє від хвилювання. Їй чомусь видається, що цей зошит, оправлений у тверді коленкорові палітурки і списаний пильним письмом, належить йому, що це він загубив його тут. Бо хто ще міг загубити власне серце отак десь у бур'яні? Хто ще такий розгублений і непритомний? Напевне він... Це так, як з тими ескізами! Тут теж є малюнки — вони вкривають поля й палітурки, хаотичні, химерні, але талановитою рукою шкіцовані, і це підтверджує здогад — це він!

Ата закриває книжечку, кладе на траву й схвильовано дивиться просто себе, ген на далекі луки й пагорби, заткані блакитним димком, дивиться, а серце тріпотить, збентежене написаним... "Я люблю Тебе безумно!.. Я люблю Тебе безумно!.."

Байдуже, що за цими словами йде егоїстичне самоствердження й до певної міри заперечення об'єкту, в який він "безумно закоханий", неважно. Але ж він "безумно закоханий!" Ата хвилюється, дивиться на книжечку скоса й знову тягнеться до неї рукою... А сосна шумить, протестуюче: — "Ну, ш-ш-що ж ти! Ш-ш-що ж ти?! Та ну, ш-ш-що ж ти!.." Ата відводить руку й дивиться вгору, як злочиниця. Угорі гойдаються віти й шумить бурун шпильок... Але то не до неї! Пустотливий вітерець налітає з лугу, гойдає віти, пестить, голубить сизо-зелені, коротко стрижені коси, обціловує радісно золотаві плями на раменах і сосна, полонена до краю, відбивається від нього збезсилено, удавано сердито:

— "О! Ш-ш-що ж ти! Та ну, ш-ш-що ж ти!.." — ніби соромиться свідка що внизу.

Ата бере книжечку й кладе її на коліна, пильно й жадібно оглядає кругом, — жадного напису, жадного натяку чия вона, жадної помітки, що прозраджувала б її власника. І на титулі жадного такого знаку, лише дата — "1941 рік". І все. Ата швидко її перелистує... Засмальцьований зошит списаний то чорнилом, то олівцем хемічним. Чийсь щоденник. Ні, не щоденник, а запис почуттів і думок, найголовніших і найважливіших у чиємусь житті, записаних щоб не забути, не загубити. Записаних і ношених біля серця, але не підписаних. У стилі часу, часу равликів і черепашок. Вислід обережности а може й просто данина епосі загального знеосіблення.

Ата починає зосереджено перечитувати записи. Після шаленого зізнання в "безумній" закоханости комусь, що так стрясло Атиним серцем, пішли записи, як шал своєрідного й крайнього егоїзму. Егоїзму радикального, неприхованого, але безспірно справедливого, — от що дивно. Егоїзму, як протесту проти фальшу часу. Навіть у самій тираді про любов, що силою може сперечатися з ліпшими місцями в Соломоновій "Пісні пісень", головним є егоїзм, самоствердження. Це цілий світогляд. Дерзкий. "Як я стану старий а Ти з'явишся до мене така сама прекрасна і юна, я вже не любитиму тебе... бо погасну". Ату вразила гола й страшна правда. Так може людина говорити лише сама з собою. А головне — правда в самій суті, в глибині: там, як їй здавалося, лежить велика істина про те, що "суть не в Тобі а суть у Мені". І як підтвердження сказаного, йде далі запис:

"Хтось сказав: найпотворніші в коханні робляться янголами. Це неправда. Або — це правда, але ця правда буде брехнею завжди, якщо не робити уточнення — "вони робляться янголами не тому, що вони справді ними робляться, а тому, що вони такими видаються комусь. Це й є доказ попереднього".

"І тому — я люблю Себе, а не Тебе! І навіть не шкодую, що мені не судилося бути янголом!"

Жах. Але яка все таки правда! По серцю чомусь пішов холодок. Хто це? Хто це, що говорить про найпотворніших? І чому? Дивно. Гм... А в зошиті стоїть далі:

"Коли за струни скрипки зачепить навіть муха, або тарган, то зринуть чарівні звуки, але ті чарівні звуки мельодійні видає не муха і не тарган, а скрипка! Це головне!"

Жах! Якщо це він написав, то це жах! Бути хоч навіть і "безумно" любленою, але тільки "мухою" — хіба це не катастрофа! Ата закрила зошит і кинула його геть. Але за мить потяглася до нього знову. Щось тягло її, як магнет. Розкрила. Після якихось незрозумілих обчислень, після фрагментів, здається, з хемії та відписів з таблиці Мендєлєєва, йшло знову гірке, як полин:

"Все єрунда, якщо ти сам єрунда. І твоє кохання буде лицемірною брехнею, якщо ти зду-

маєш доводити Їй чи собі, що це в ній суть і ти Їй будеш вірний до смерти".

Який сатанинський егоїзм! Який егоїзм! Але що найдивніше — це що ось так хтось думає! Іменно хтось живий і ось так думає. Це ж написане не для когось, не зі спеціяльним розрахунком, що хтось цю писанину знайде та й читатиме, та й скаже: "Ах, як геніяльно! Ах-ах! Хто це сказав? Ах, це отой сказав! Який хороший, розумний, геніяльний чоловік! Ану ж закохаюсь я в нього!" Ні, це записано зовсім не для того. І ще — що надзвичайно цікаве — ось так хтось сьогодні думає. Сьогодні. І навіть записує це. І навіть носить з собою. І навіть губить ось у траві.

Після якихось знову обчислень написано:

"Якщо ти сам душею гарний, то й увесь світ гарний. Якщо ти сам душею поганий, то й увесь світ поганий. Якщо ти сам душею паскудний, то й увесь світ для тебе темний і навіть Бог тобі не допоможе, хоч ти стань і архиєреєм... Це найкраще видно у мистців, які намагаються світ відтворити, — світ існує тільки переломлений через їхню душу".

Ата зідхає, хмуриться, думає над чимось напружено, потім розгублено, слухає, як шумить стара сосна бентежно й закохано, і дивиться в далину, у марево, що блукає ген десь за луками по далеких ланах на узгір'ях. Хистке й мінливе марево, як незбагнена людська душа, як невловима істина... Ата зідхає й береться читати далі.

Після знову якихось шкіців та гієрогліфів записано вірш Валєміра Хлєбнікова:

"Звьозди — нєвод, риби — ми,
Вечно прізракі у тьми".

А за цим, ніби в розвиток божевільного виразу божевільного поета:

"Світ зовсім не такий, як він, нібито, існує, а лише такий, яким він людині видається, і горе тим, що його погано бачать!.. Між матеріяльним і нематеріяльним не можна просунути й леза бритви. Напр.: стіна, побілена білою крейдою, безсумніву біла, але це якраз і найбільша брехня. Ніколи біла стіна не буває білою для людини, вона може бути тільки сивою, сіро-синьою, рожевою, фіялковою, нарешті кольорово-мозаїчною, невідтворимою у словах взагалі. Колір сприйнятої людиною стіни залежить від цілої суми чинників — відстань, колір землі, колір неба, час дня, стан повітря тощо, тощо і нарешті (і це найголовніше!) — властивости апарату сприймання того, хто дивиться. Але це все речі й чинники в тій чи тій мірі матеріяльні, чи напівматеріяльні, а от:

"У кому кипить життя в грудях, у крові, тому й осінь видається весною, прекрасною, поетичною, запашною, сповненою глибокого змісту й чару... Тому й колір тієї "стіни" мертвої залежить ще від властивостей душі твоєї."

Хто це? Що це за такий провінційний "саморобний" філософ, що це за такий Сковорода? Ата вже хотіла кепкувати, — та ж усі ці думки зовсім не нові й не оригінальні, досить таки банальні, вона їх вже десь — і не раз — читала й чула, а може навіть сама так думала й тому все це банальне, крім хіба першої тиради про любов. Але в той же час вона щось бачила в цьому значуще. А було значуще те, що той, хто загубив цей зошит, записаних у нім думок, ні в кого не позичав, ці думки народилися в нім самім. Безсумніву. І вони безсумніву — це реакція на дійсність, на таку плескату й неоригінальну сучасну дійсність з її, — до розпачу й до нудьги смертельної, — плескатою філософією. Це реакція на равликову епоху.

Раптом її опромінює думка, що ці всі розумування і зовсім не банальні, а надзвичайно глибокі, трагедійні, з якимось недосяжно глибоким змістом. Ну, ось це:

"Світ об'єктивний недоступний людині, бо в її сприйманні він геть втрачає об'єктивність, а стає суб'єктивним, узалежненим від обставин, що псують і спотворюють якість очей, стан мозку, шлунок і кров".

Ну, хіба ж тут не захований відчай, трагічна віра в те, що справжній світ інший, аніж той, що нас оточує, який "псує нам якість очей, стан мозку, шлунок і кров"! Інший, аніж той, який нас навчили ось так, а не інакше сприймати! Ні, це здорово! Ну, хіба тут не захована віра в прекрасне, якого людина даремно шукає у своїм оточенні, але яке існує тут таки десь!? Хіба це не протест проти видимої мерзотности, в ім'я невидимої краси? Хіба це не чиясь трагедія?!

Вражена цією думкою, Ата під цим кутом переглядає знову все написане в цім убогім зошиті. І приходить до висновку, що це все зовсім не банальне, та що багато з цього роїлося вже й у її голові, може не так сформульоване, може й зовсім не сформульоване, але щось аналогічне з настановлення, і саме як реакція на жорстоку й тупу дійсність, як спроба її заперечення... Отакі от хитрі викрути. Отаке от ластів'яче "сліпе метання" в шуканні виходу з мертвящого тупика.

——o——

На цьому знайдена книжечка кінчалася. Схвильована Ата закрила її, схопилася й подалася. Вон тримала зошит під пахвою й бігла з парку до міста. Вона вже була певна, що це зошит його. І тепер вона поспішала його йому повернути. І при тому подивитися йому в обличчя, — як він зареагує, і що він скаже. Це може бути шлях до його душі. Вона твердо вирішила підійти до нього, подати знахідку й сказати:

— Ви це загубили. Я знайшла й повертаю вам. Будь-ласка...

Він буде безмежно зворушений, розгубиться, подякує й поспитає..... Неодмінно поспитає:

— І... ви... все прочитали?

Спитавши ж так, він почервоніє. А почервоніє тому, що:

— "Я люблю Тебе безумно!.."

Згадавши це, Ата сама спалахує, губиться й уже не може уявити, як та вся сцена може відбутися, що скаже він і що скаже вона.

Найкраще, мабуть, буде, як вона з нього покепкує. Такий от неприкаянний філософ!

Але покепкувати Аті з Петра не вдалося. З тієї причини, що ательє його було замкнене. Постукала — ніхто не обізвався. Ще. Знову мовчанка. Засмучена Ата (засмучена тому, що втратила таку прекрасну нагоду подивитися йому в очі та й прочитати в них, чи він справді "безум-

но закоханий", і трохи на нього навіть сердита: як він смів у цей час бути відсутній!), зайшла в бічне фойє й сіла на кріслі під рясною пальмою. І так сиділа, все не випускаючи зошита з-під пахви ("Ануж він ось з'явиться й проходитиме мимо, вона зразу й заступить йому дорогу, й доручить!").

У фойє працював Данко Шигимага. Молодий, злючий горбань і дивак, і, кажуть, надзвичайно обдарований хлопчина — маляр-портретист, скульптор і гравер, і взагалі на всі руки майстер. Кажуть, що в нього вдома є шедеври мистецтва — його твори. Але що в нього вдома — невідомо, а от він який невковирний, непоказний і нелюб'язний, немов їжачок колючий. Горбань... Проте Ата чим більше дивилася, тим більше дивувалася з того, що бачила. Горбань, стоячи на стільці перед величезним полотнищем нап'ятим на раму, щось там черкав олівцем, ставив якісь хрестики й коми, злазив зі стільця, одходив, прицілявся понурим оком, тоді знову злазив на стільця й щось черкав — ставив якісь риски. Усе полотнище було розграфлене, як зошит до аритметики, на рівні чотирикутнички й він щось у тих чотирикутничках ловив... Потім горбань узяв великий пензель-щітяк, яким малярі фарбують вікна й паркани, потер-потер тим пензлем-щітяком об замазане брунатною фарбою, покладене на іншому стільці, люстро та й почав ним тикати в полотнище. Він бив тим пензлем направо й наліво, штрикав просто, тер несамовито на однім місця й знову бив у всі боки, орудував немов рапірою. Скидалося на те, що він з кимсь уроєним на тім полотнищі воює. Ударить щітяком по люстрі, а тоді — по полотнищу... Буквально за кілька хвилин (Ата навіть не зчулася, як то вийшло) з полотнища став визирати Сталін. Так і вродився. І з кожним ударом пензля він ставав все живіший, все чіткіший... Ата дивилася на горбаневі руки, мов зачарована — яка в них надзвичайна сила! Сам Бог сидить у тих руках, або водить ними, Бог мистецтва... А коли Данко Шигимага якось так химерно й зневажливо легко повів пензлем і з того вмить у Сталінових зубах уродилася люлька, Ата не втрималась і засміялась.

Горбань обернувся. Подивився непритомними очима, потім опритомнів, але погляд від того став ще непривітніший, і запитав:

— Чого?

— Як ви так швидко й гарно малюєте! — висловила Ата своє щире захоплення й здивування. Горбань подобрішав:

— Це називається "сухим пензлем"... Така техніка... А взагалі — це "лівою ногою", хіба це малювання! — і, вдаривши зневажливо пензлем по полотнищу, став терти Сталіна по голові. Як терне раз, так і пасмо волосся, та так гарно зачісане... Він дивиться на маленький Сталінів портретик, приколотий внизу полотнища й що його Ата тільки тепер помітила, й швидко та недбало тикає пензлем у всі боки. Це ж він малює портрети вождів на замовлення дирекції для оздоблення цілого театру! Ата загадала, що про це вже давно поговорювано, — готуються ж до "Марусі Богуславки"! І це має бути екстра-шик, понаддвометрові портрети, немов десь у Москві, у палацах культури.

А горбань Данко Шигимага священнодіє. Під сміливими і швидкими ударами його пензля Сталінове обличчя все рельєфнішає, все оживає й виграє бліками, немов вилите з якоїсь темної бронзи. Раптом горбань зупиняється, немов щось згадав, опускає руку і так завмерши стоїть, повернутий спиною до Ати... Потім обертається й дивиться в якусь точку... Кладе пензель на люстро й помалу підходить до Ати, дивлячись поширеними очима все в ту точку. Він дивиться на Атине плече, на рам'я...

Враз обертається й кидається шпарко до великого етюдника, з добру скриньку завбільшки, що стоїть під стіною біля мальованого портрета, розкриває його й тремтячою рукою щось шукає... перегортає масу тюбів фарб, якихось барвистих ганчірок, пензлів, пляшечок, записників... Здивована Ата бачить на вікові етюдика зсередини приколотий етюд — той самий краєвид, де вона сьогодні була, там, біля самотньої покрученої сосни над урвищем, краєвид на далекі луки й діброви...

Не знайшовши чого шукав, схвильований і розгублений, аж поблідлий горбань підходить до Ати і, показуючи кривим і пофарбованим пальцем та спіткаючись на кожному слові, белькоче:

— Де... Де ви.. оте... взяли?

Він показує на зошит у Ати під пахвою.

— А-а... Це ваше?! Хіба це ваше! — безмежно здивувалася Ата, не ймучи віри, щоб цей зошит, а особливо оті слова про "безумне кохання" належали цьому горбаневі. Але факт! Це таки належить йому! Як і той етюд у тій коробці. Але до кого ж тоді адресовані ті шалені слова про "безумну любов"?! Останнім Ата була так заскочена і так прикро вражена, а саме тим, що ті слова написав не "Він" і адресовані вони не до неї, напевне не до неї, що не хотіла тому вірити. Уже горбань простягнув руку й взявся за зошит, а Ата все не хотіла його випускати з під пахви. А потім отямилась, зашарілась, й швидко випустила зошита.

— Ах, вибачте... Вибачте...

— Де... де ви його взяли?.. — бубонів, а скорше хрипів горбань, теж почервонівши.

"Невже... Невже ті слова адресовані таки до неї?!" — майнуло в голові, але тут же впало шалене заперечення — "Ні! Не може бути!" — а вголос промовила майже пошепки, так була вражена всім:

— Я знайшла... знайшла... там... — і махнула рукою кудись.

"Ах, бач чого шуміла так тая сосна!" — зринуло чомусь у мозку: — "Ш-ш-що ж ти! Ну, ш-ш-що ж ти?!"

Горбань узяв зошит, швидко перелистав тремтячими руками, ніби для того щоб переконатися, чи всі думки в нім цілі, поплямкав тремтливими й побілілими губами і запитав:

— Ви... ви це прочитали?.. Ви.. все?

— Так... Я прочитала... Все... — прошепотіла Ата розгублено й щиро, а вийшло нещадно жорстоко, убивши тим горбаневі останню надію на

А. МАЛИШКО

ІЗ "КНИГИ БРАТІВ"

ПОБУЖАНСЬКА

Був він родом із Побужжя, що не мав собі подружжя,
Все подружжя — шабля, люлька, — а нащо йому жона?
Де дуби шумлять на волі,
У вечірнім орнім полі,
Де гармати поле крають, де богунська сторона.

Проводжала його мати, що вже матері казати?
— Сину, йди, благословляю, там де куряться шляхи.
Тільки кінь кресnув копитом,
Тільки дим за диким житом,
Тільки обрієм багровим
В'ються січі порохи.

Де не був і вніч і зрана, де не бачив він Богдана,
Не одна пекуча рана, не один йому двобій...
Та завжди носив з собою
Материнське слово в бою:
Бийсь за волю для народу,
Синку мій, хороший мій!

Бачив він ласкаві очі, чув він голос опівночі,
На Синюсі й на Самарці кликав голос той щодня:
Так, як їстоньки давала,
Так, як шаблю подавала,
Так, як плачучи в неволі,
Садовила на коня...

САГАЙДАК

...А був Сагайдак молодий, карооκий,
Такий, як у думі про нього співали,
Походів і рубок зав'южені роки
Старі кобзарі у слова свої клали.

Цвіла у тій думі любов, як волошка,
Баски рокотали про славу велику.
Напасник уже забуває потрошки
Протоптану стежечку до Чортомлику.

Складає пошану коню і підкові,
А що заговорять крулевичі ниці, —
Що ніс перерубаний Сагайдакові
Зліковано порохом з порохівниці!

Гонив він ординців, як чумку ворожу,
Хоч десь там чекають дружина і діти.
Чекає на друзів з Задонщини й Сожу
І мріє на Вислі ще Костку зустріти.

Стоїть горбоносий на узбережжі,
Де сонце із хвилею грається в жмурки,
Як люлькою пихне — палають пожежі,
Як шаблею блисне — ховаються турки! . . . . . .

Ой, був Сагайдак молодий, карооκий!..

БАЛЯДА ПРО НЕБАБУ

Садовили Небабу на чорний обсмолений кіл,
Щоби тіло навпіл
І порвать йому серце навпіл.

Садовили Небабу на чорну обсмолену палю,
Щоб умер він від жалю,
А ворог сміявся без жалю.

Гостру шаблю зняли і сорочку-дьогтярку зняли,
Не сап'янці — із ніг,
А в поході легкі постоли,

А душі не дістали,
Як неба безодню безкраю.

І Небаба сміється на палі:
— Ого, не вмираю!

Підкладали вогню, і роздмухала шляхта кострище,
Але очі Небаби
Над вогнищем світяться вище,

І Небаба сміється:
— Ого, каже, весело згину!
Підніма свої руки,
Черкаючи в небі хмарину.

Полилась йому кров на обкуреній смоленій палі
І сльоза скупувата
На щоки худі та запалі.

— Ого-го, не вмираю!
І шию трима м'язувату,
І плює він на шляхту,
Плює він межи очі кату...

Так і вмер.
А від палі знялися зелені гілчата,
З неї дуб зашумів,
І при ньому співають дівчата.

Видно, з доброї чести
І з лютої муки в закові
Можна жить на землі
І сміятись тому козакові!

ПРО ОКСАНОЧКУ

В'ється попіл ізраночку,
Де ж поділи Оксаночку?

Дві руки, в труді наметані,
Дві коси, вночі заплетені.
Заплетені, закосичені.
І не шляхті, певне, зичені,
А простому козакові,
Що в неволі, що в закові.

Б'ється вечір у заграві,
Не в веселлі, не в роботі,
Он вона стоїть в Варшаві
На дубовім ешафоті,
На високім ешафоті.

За ходу свою моторну,
І за розвідку уніч,
Ту петлю, у дьогті чорну,
Сунуть дівчині до віч.

І стоять ксьондзи, як стовпці,
Не питають про жалі,
А вона ж любила хлопця
З білоруської землі.

Вдвох, було, вели розмову
У ночах полум'яних,
Вдвох співали колискову
Для синка, що буде в них:

Як йому знайти одежку,
А звечір'я, поміж нив,
Вдвох йому вказати стежку,
Щоб потупав, походив.
Там, де росяні доріжки,
Щоб його ступали ніжки,
У сорочечці лляній,
По барвіночку при ній,
По барвінку та по м'яті.

А навкруг — кати закляті,
Лиш полон і харалужжа,
І петля, немов зима;

Ані сина, ані мужа,
Ані сонечка нема.
Он яка прийшла сутуга,
Що ні радості, ні сна.
Басом гримає катюга,
Мов потвора навісна:
— Хай хто візьме за жону —
Всю прощаємо вину!
Шляхтич вийшов до помосту:
— Я беру її попросту;
Хай мені в маєтку служить,
Хай з життям моїм подружить,

Не з лиця нам — під вінець, —
Вуса крутить красунець.
...В'ється попіл ізраночка,
Гордо встала Оксаночка:
Щоб такій служить гидоті, —
Краще смерть на ешафоті,
Щоб така пристала тля, —
Краще — смолена петля!
Стала шляхта з ляку біла,
Наче стругана з лози,
І важка петля зотліла
Від дівочої сльози!

I. БОДНАРЧУК

На вулиці диваків

На цій вулиці вважали його диваком. Брав чужих дітей на руки, переймав з вулиці, заманюючи їх у свій садок. Власне кажучи, не в свій, бо тут він винаймав лише одну кімнату на горищі, але в саду на лавочці під яблунею ніхто не сідав, усі звикли там бачити гурт дітей і його в цьому гурті. З чужої вулиці роєм налітали діти в цей садок і тоді сад обертався в гомінкий вулик. Господиня своїх дітей не мала й не долюблювала цей гомін, сердилась, виглядаючи з-за фіранки: "Нянькою обібрався чужим дітям! Як неділя, то як те гайвороння обступить хату: з-за огорожі, на углах і на одвірках чатують."

У дитячому гурті, все бачили його веселого, говіркого — старших все так наче уникав, бокував від них. Я випадково з ним познайомився. Цілий вечір ми провели в одному домі. Весь час він сидів понурий, держачи очі вниз, а як перейшли до розмовам про дітей, він заговорив: "До мене у сні приходить мій синок. Приходить у день моїх ім'янин, в білій сорочці з букетом квітів у руках. "Батьку, — каже, — ти мене обдурив. Я проводжав тебе за городи, а ти казав, вертай додому — я скоро прийду. Я ждав, але побачив, що ти мене обманув. Я кричав ще тобі вслід, а ти, може, втікав, щоб не чути мого голосу. Я не знаю, як я тоді додому потрапив. Але хтось мене підняв з землі, утер сльози й показав, де мій дім. Та це вже давно було, це все я вже ледве пам'ятаю, тепер я вже виріс з того..." Стоїть біля порога в білій, як сонце, сорочці з букетом квітів у руках і так говорить, як оце я до вас. Стоїть біля порога... Як дивлюсь, проводжав мене за гору. Такий не стрижений, босий підбігав за мною задихуючись під гору. На горі я ще підтягнув йому штанята, підперезав його. Ще взяв його голівку в долоні, приклався обличчям до його чуба, він стоїть нерухомо, я дивлюсь на небо, даю йому гроші — не хоче він їх брати. Він тішиться, що буде збігати з горба, буде вертати сам додому, на цю гору він ще ніколи не виходив, каже мені, щоб я вже скоро собі йшов... А потім я бачив його здалека: стояв під цвинтарем, білівся, немов застиглий камінь. Як дивлюсь! А тепер чую його голос. Чую його в гуркоті машин, чую находу і в снах. Прокидаюся серед ночі й сідаю за листи. Списав їх цілі стоси, ген, ціла валіза. То що ж, кому, куди й до кого післати їх?... Розповідь його кінчилась запитами, на які ми не знаходили відповіді й мовчали. А після цього співали. "Чого це в наших піснях так часто згадується сирота й чужа сторонька, га?" Запитав він. Але ми мовчали.

Пізно вночі вертались додому. Ішли нога в ногу, іноді нехотячи доторкаючись раменами. Ми пройшли зо три квартали в мовчанці. Біля його хвіртки зупинились. Він поглянув на своє вікно на горищі й сказав: "В мене темно, а он в моєї сусідки світиться. Ходіть сюди — сказавю узявши мене за плече, — дивіть, там біля стола — хлопчина, бачите його, га? Ото ж той хлопчина так дуже нагадує мені мого синка. Я іноді забуваюся, тішуся ним, як своїм. Дитина полюбила мене, а сусідка погнівалась за це — заборонила дитині заходити до мене, а оце чую, на днях випроваджується, боїться, щоб я собі її дитину не присвоїв. А що я маю сказати, га? Росте моя дитина десь там у чужих руках, росте не моєю. Моїй дитині десь там не вільно згадати, що в неї батько був, або втовкмачують в її голову, що батько її ворог і так дитина зростає в ненависті до свого батька..."

Гасли реклями, шуміли довговіті верби за огорожею, мінялись світла на роздоріжжі, — ця вулиця тут високо оподаткована. Я подав йому руку на прощання — він ще задержав її в своїй долоні. — Уже йдете, — сказав, — а я ще постою, постою, щоб тільки не заходити ще в кімнату. Тісно мені в тих чотирьох стінах на горищі. Заходжу немов у труну. Ніхто там тебе не почує, не відізветься, не заговорить. Він пустився ще мене підпровадити. Йшли вгору, то вниз, то до моїх воріт, то до його. Розговорився й говорив безустанно: — "Такий то це край. Край самітних, край нудьги. Що вже казати й кольорів не пожалують, а туги так і не зафарбують. А та туга, ніби ржа їсть нас, то йшов би, аби йти, аби в найбільші стужі й негоди, аби до пристані своєї."

**
*

Бехкають сталеві молоти, здригається цемент під ногами, сиплють верби росою на хідник і здається разом кудить з цим усім їдемо. Я лишаю його біля його хвіртки й відходжу. Він лишається. Оглядаюсь — ще стоїть на дощі. Заходжу в хату. Світла не викликано. Бубонить по даху рясний дощ, авто за автом в світлах-кольорах,

немов золоті рибки в акваріюмі пустились навздогін, очі в мене заплющені — я бачу його, він залишився там, він стоїть на дощі, стоїть і дивиться у вікно своєї сусідки. Там хлоп'я, що нагадує йому синка. Чую шум, гудки, бачу кольори... А далі... Це вже так наче сон: з-під дверей на горищі східцями зійшло двох чоловіків. На них десь робоча одежа, у руках шнури, зійшли вниз і в кухні зустріли їх дві жінки. — Це ви телефонували на число 43? — запитали. Одна заперечила головою, а друга потакнула, вона мала в'язочку ключів у руках і на горище піднявся скрип багатьох ніг. Утихло. А потім десь в потемках почулось, ніби молитва, шепіт. "Не добре з ним, соколики, то що я можу сказати. Як ніч безустанно говорить до стін, говорить сам з собою. Як дощ — біжить під ринву з відкритою головою. Як дзвони — ховає голову в подушки. Ходить поміж людьми страшний... У свята, у найбільші свята роботи шукає. Цілу вулицю дітей водить за собою. То все що я можу сказати." "Ви вже можете відійти!" "Я вже йду. Я лише хотіла ... он тих дві валізи, то його. Заберете його, зачините двері." Зійшов хтось східцями вниз, на горищі втихло. Показалось сонце. На воротях зібрались діти...

Давно я вже не мав жадної вісти про нього й думка така, що людина, можливо, впала під колеса, минулась на дорогах, або потонула в хаосі життя, або, як він казав, вибрав стужу й негоду, аби йти. Вчора я пройшовся вулицею повз його мешкання, в саду не бачив, на горищі у вікні, як і раньше виднів засушений букет квітів. — "Там ніхто тепер не живе, він випровадився звідти," — підказав дядько, що раз мене бачив з ним. Оповідав: "Якби ви були бачили! Ця процесія йшла цією вулицею. Ішов він, а за ним діти. Одне несло капелюх, друге парасолю, третє скриньку й так ця маніфестація простяглась була хідником через цілу вулицю. З гамором і галасом вони перейшли вулицю й десь там на закруті не знати, де ділись. З того часу тут, як бачите, мертвеччина. Десь ті діти його повели, не знати куди й самі забрались звідси. Що я вже не напитався, що

Витриваліші за інші

Penmans

WARRANTED HIGH GRADE PENMANS KNIT-GOODS

Тривкі робочі шкарпетки

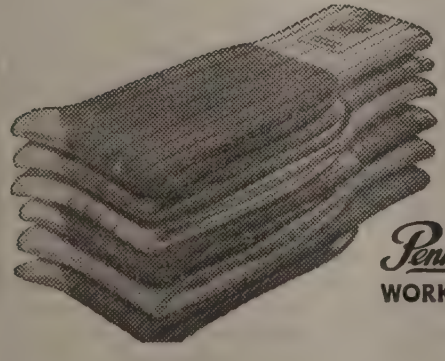

Якого б ви виконання чи якости не потребували, ви напевно такі шкарпетки знайдете, купуючи РОБОЧІ ШКАРПЕТКИ фірми ПЕНМАНС. Шкарпетки, які вам подобаються, ви купите за приступну ціну.

Penmans WORK SOCKS

ТЕЖ СПІДНЯ ТА ВЕРХНЯ БІЛИЗНА.

Фірма відома від 1863 року.

WS—10—4

ТВОРИ БОЛГАРСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ НА УКРАЇНІ

За останні роки в українських видавництвах вийшло близько десяти видань творів болгарської літератури.

Серед них повість І. Вазова "Під ігом" та збірки його оповідань "Болгарка" та "Оповідання"; поезії Христо Ботєва в перекладі Павла Тичини з передмовою академіка М. Державіна, збірки оповідань Л. Каравалова, Єліна-Пеліна.

У видавництві "Радянський письменник" вийшла перша частина трилогії видатного сучасного болгарського письменника Л. Стоянова "Світанок", а у Держлітвидаві України онотомник його "Вибраних творів".

В цьому ж видавництві готуються до друку збірка оповідань І. Вазова, вірші та публіцистика Х. Ботєва.

У видавництві "Молодь" виходить збірник болгарської поезії за редакцією П. Тичини. ("Літ. Газета")

50-РІЧЧЯ МИКОЛИ БАЖАНА

З нагоди 50-річчя одного з найвизначніших сьогодні українських поетів Миколи Бажана, 12 жовтня ц. р. в Конференц залі Академії наук у Києві відбулось святкування на якому виступали з привітаннями цілий ряд визначних письменників, поетів, композиторів, малярів, учених.

Микола Бажан, що в свій час належав до провідної в Україні націоналістичної письменницької групи — Вапліте, — сьогодні став одним з найогидніших московських блюдолизів, восхвалителів російського окупантського режиму та його організаторів: Кірова, Сталіна та інших. Блюдолизна кар'єра (яка може й урятувала йому життя) Миколи Бажана почалась з 1934 року, по розгромі українського спротиву, очо-

(Прод. на стор. 30-й).

я вже не нашукався, де лише бачу гурток дітей, питаю, питаю в них, питаю в старших — ніхто нічого не знає, що з ним сталося, де він дівся." — Дядько весь час заклопотано дивиться в землю. "І ви його шукаєте? Навіщо ж він вам здався?" — питаю цього дядька. Дядько тільки похитав головою. Підзиркнув недовірливо й відійшов. Пройшов може яких дві хвіртки й оглянувся, зупинився, підождав. Зрівнявся зі мною. Йдемо.

Якийсь час ішли мовчки й раптом зупинив мене. Оглянувся навколо і нишком підшепнув мені у вухо: "Зайдіть до мене, то розкажу." Перше він обвів мене по своїй оборі, городі й саду, потім по хатах водив — не знаю чого. Зійшли вниз. У кімнаті була якась жінка. Він кивнув рукою й вона вийшла. Підставив мені крісло, сів у куті й розплакався. "Чого це ви?" — питаю. Мовчить. Схлипує витираючи хусткою очі. Нікого тут більше немає. Блищить свіжа фарба, стукає годинник. "Що сталося?" — "З хлопцем у мене не добре" — сказав, витираючи спітніле обличчя. "Отак щось сталось, чорною ганчіркою перев'язує писок, лягає горілиць на землю, й водить очима попід хмарами. Я знаю що йому треба, та що говорити — пропало!... Тут уже таке було, та той його вирятував, цей чоловік. Е, та що то говорити! Несамовита людина! Він знав якусь мову, особливу якусь мову, що її лише діти розуміли. То якась була мова — я це називаю мовою — нечутна, то мова ангельська. Така якась мова, що в голову вкладає й душу бере, не мова, що так скажу, а якийсь такий підхід. Та що то говорити, ми того не розуміем. Це Божий дар, порозуміватись з дітьми. Діти, кажу вам, до нього липли, пропадали за ним. Бувало вистроїть їх в ряди, куди там! Питаю: — Куди ви діти? — В Україну! — кажуть. — А де ж тая ваша Україна? — Тут, у калиновім гаю — кажуть. — А хто у вас буде отаманом? — питаю. Вони звертають голови на нього, він усміхається, а усміх так і біжить рядами. А він очей з них не зводить, слухом і зором їх пасе, так ніби хотів би вловити їх ріст, очей не зводить, тішиться та любується ними, як садівник садом. А тепер що? Пустіє гай, а діти... З дітьми недобре. І діти спустіють, як той гай. А ми, а ми що варт без дітей? А наші маєтки, а що варт маєтки — гроші? Лишимо їм гроші, а гроші, звісно, псують людей, псуються люди, псується світ, життя в ньому." Він скінчив. Мовчимо. За дверима жде жінка. Я виходжу.

Іду його вулицею. На цій вулиці він тепер не живе. Ця вулиця тепер затишна й глуха, вона не терпить диваків і дітей. Тут доживають емерити.

А. ЛЮБЧЕНКО

ЩОДЕННИК

На східньому фронті затишня. В Італії п'ятий день точаться запеклі бої — новина! — але це, либонь, має демонстративний характер, і справжній удар із заходу станеться десь в іншому місці. Посилились налети на Німеччину й окуповані нею землі. Мадярщина, Румунія й Фінляндія дістали ультиматум від англо-американців та більшовиків негайно скласти зброю. Стає, отже, гарячіше.

У потязі, коли я їхав, велике переповнення. Зі Львова, з усієї Галичини почали масово тікати поляки. Розмовляв з ними по-польському, і вони (певні, що я поляк) страшенно нарікали на українців, погрожували люто, проклинали, називали величезні цифри вирізаних українськими повстанцями поляків. У мене склалось враження, що вони, крім переляку, ще навмисне роздувають страхіття "гайдамацького" руху. Так і кажуть вони: "Ах, те гайдамакі"!

У Криниці вчора зустрів чимало знайомих — і це мені не дуже подобається. Тут і О-а, але з таким ідіотом і мерзотником не хочу мати нічого спільного. З ним я не привітався, а він станув як укопаний... — він теж розповсюджував чутку, коли я приїхав до Львова, що я — людина дуже небезпечна (мовляв, чи то більшовик чи скрайній націоналіст), що він сам, мовляв, мене боїться, і цим підшептом теж якоюсь мірою прислужився, що мені під час ув'язнення важко було спростувати тяжкі закиди. Тепер він зрозумів, що я знаю його ганебну поведінку, і вигляд його в ту хвилину був справді жалюгідний, — стояв він знітившись, болісно якось скривившись, як ....

20. V. (1944 р.)

Невдало, сумішно, інколи дуже мляво, інколи схематично, просто безпорадно, як школяр-першоклясник, веду я ці записи. Гляну — і досада бере. Правда, доводиться робити їх прихапцем, раз-у-раз замикаючи зошита у валізу, бо іншого схову в моєму циганському житті нема.

Перед від'їздом з Сяноку одвідав мене Федір Дудко, письменник, емігрант з Чернігівщини ще 20х років. Жив він у Островерхи під Сяноком і скористався з нагоди, щоб познайомитись. Людина він літня, поважна, розсудлива. Бачить єдине можливе розв'язання української проблеми в тісних стосунках з Туреччиною. Еге ж! все крутимось у зачарованому колі сусідів (Дорошенко давно відкрив цю Америку!) і ніяк не можемо вихопитись із петлі. Туреччина, думаю, може бути тільки підпомоговим чинником. Це вже не та Туреччина, що в XVII віку — гай-гай!.. Був з ним і лікар О..., директор клініки у Львові, у якій я лежав після в'язниці (він доводиться Дудкові якимсь родичем). Обидва занепокоєні наближенням більшовиків. Обидва вирішили тікати до Німеччини, вже й документи мають — на працю їдуть. Я їх злегка полив холодною водичкою, застерігаючи від такої панічної поспішности. Вони, кінець кінцем, завагались.

Був у мене також Мудрий. Прийшов із студенткою-медичкою, що робить впорски п. Ж. Високий, огрядний, сивуватий, з поважними рухами міністерської величности, але... (пропускаємо чотирнадцять рядків рукопису. Ред.).

Передучора вночі стався напад на другу українську оселю в Криниці, віллю "Білий дім". Прийшло вночі 6 невідомих у цивільному і поставили вимогу перед адміністрацією: негайно отакі-от гості (знали точно їх прізвища) мусять сплатити по 1.500 зол. і послали ці гроші зібрати саму адміністрацію. Враз було все виконано, дано їм 12.000 зол., і бандити, одрекомендувавшись ім'ям організації "Комуно-терор" та наказавши мовчати й не рухатись до 9-ї ранку, зникли. Звичайнісінькі бандити, що тільки прикриваються маркою якоїсь там організації. Але сам факт досить симптоматичний. Тепер у нашому "Мерані" велика тривога. Наївні люди!

Вчора вночі вила сирена, і я чув як згодом десь високо-високо пробуркотіли двигуни літаків. Безнастанна морока з цими літаками. Як почалось їхнє погрозливе хурчання першого ранку війни в Києві, так переслідує й досі.

Їздив учора фунікульором на високу місцеву гору, а там іще лазив на високу башту. Чудесні краєвиди, чудесне прохолодне повітря. В синяві гірської імли, як велетенські космічні хвилі, що раптово зупинились, застигли, — височіла довкола безконечна навала верховин, і я на тій башті почував себе комашкою серед розгойданої стихії. Були моменти, коли здавалось мені, наче я справді пливу в неосяжному океані. Ген-ген в далені видно було Словаччину. Я захопився, довго блукав потім по горах і спізнився на фунікульор. Довелось вертатись по кручах пішки. Додому прийшов, геть упрівши.

Читаю книжку Шкварка "Проклинаю", яка щойно вийшла. Автор перебуває тепер також у "Мерані", — подарував мені. Читаю її, і в пам'яті яскраво постають всі деталі мого нещодавнього ув'язнення. Хвала Даждьбогові, що вирвався!

А на душі все одно якось морочно, щемітно...

25. 5. (1944 р.)

Учора вночі о тій порі знову бубніли над Криницею, — десь високо-високо, — ворожі літаки і тривожно верещала сирена.

У місті настирливо крутиться спльотка, що Тимошенко на чолі якихось збунтованих частин підняв повстання проти Сталіна і ніби вже навіть оточив Харків. А також, що більшовики почали відтягувати свої частини за Збруч.

Йосип Гірняк, який був вислизнув зі Львова і жив у Криниці (передмістя Салатва), дістав рішучий наказ негайно повернути до театру. Передучора він заходив до мене (багато говорили ми), а вчора вранці виїхав на Львів. Кому потрібен той театр у Львові — хіба що тільки для військових. Адже Львів до І. VI. має бути цілком евакуйований.

Вчора одвідали мене спочатку К..., потім, по обіді, Шевельов. К... розгублений і трохи ніяково почуває себе переді мною. Він недостойно поводився, коли я сидів у в'язниці, і тепер, видко, не певен, чи сказала мені про це Я... Колись при нагоді дам йому це зрозуміти, але так, щоб справді це йому заболіло й запам'яталось якнайдовше. Він має намір виїхати до Німеччини, але губиться в здогадах, не знає, за що вхопитись. Так було з ним, коли ще одвідував мене в клініці в лютому твердости, хитливий він, якийсь дрібненько-хитренький. Ось і тепер гнеться, мнеться і помітно запобігає переді мною, бо я переміг загрозу, вертаю до здоров'я, беру знову життя до рук. Дивно: адже сам він був ув'язнений, мусів би загартуватись. Але натомість, очевидно, йому хребта зігнули, скрутили, якщо не зламали. Тепер бідкається, що до всіх ускладнень у його житті долучується ще одне найгірше... (Пропускаємо шість рядків рукопису. Ред.). ...Він заспокоївся, помітно повеселішав, дуже просив заходити до нього.

Ю. Шевельов теж у тяжких умовах — заробітку нема, на туриманні стара мати. Але держиться шляхетніше. Взагалі він значно культурніший. Викінчив оце досить велику працю: "Що дала Галичина до скарбниці української мови". Розповідав згірчено, що метиковані наддніпрянці на чолі з проф. Дубровським склали окремий "східній реферат" при УЦК. Це дає їм сяке-таке матеріяльне забезпечення, але водночас відокремлює їх від західніх українців. Нерозумно, недоцільно. Безглузда політика. Треба буде в цій справі поговорити докладно з Кубійовичем.

й похапливо збирався до Відня. Нема в ньому

(Тут пропускаємо 10 рядків рукопису. Ред.). ...Там же був у школі, де відзначався день матері. У великій залі повно селян. На стінах — портрети українських клясиків, тризуби й жовто-блакитні прапори. Сцена заквітчана зеленню. Хор, деклямація, сценки патріотично-українського змісту. Все це — у виконанні учнів, і тематику дібрано так, що весь час звучить ідейний мотив матері й сім'ї. Виконання іноді дуже наївне, безпорадне, але зворушливе. І присутні селяни слухають надзвичайно уважно, захоплено. Звертає увагу, як лемки вимовляють і наголошують українську літературну мову, що нею складено матеріял до виконання. Це їм нелегко, а проте стараються. А найголовніше: ось тут, на останніх західних причілках землі української, тут, де недавно ще так заповзято русифікувала цих лемків московська аґентура і полонізувала польська креатура, — тут все одно звучить українська мова, височить золотий тризуб, висять жовто-блакитні прапори,і абсолютна більшість лемків називає себе гордовито у к р а ї н ц я м и. (Підкр. авторове. Ред.).

На кладовищі, куди я теж зазирнув, вражає, що могили стоять без хрестів, лише якісь патички позастромлювані на горбках. Питаю сторожа, але він глухий, не розуміє, не може пояснити, каже тільки, повівши рукою в бік великого старого вже дерев'яного хреста, що похилився:

— Оцей хрест несправедливий... так люди рішили. І якось були його люди винесли а-гей у поле, викинули. Ну, та потім інші прийшли, назад поставили. Хай... він свого віку юж сам доживає.

Підходжу, читаю різьблений напис на хресті: "Во славу єдинения русских. 1914 г." Все зрозуміло. Все це дуже показово і відрадно — хай доживає...

Данко Шигимага

(Продовж. з стор. 8-ї)

У цей час насупроти, в кам'янім будинку розчинилось вікно й хтось замахав руками та закричав:

— Сюди! Сюди! Галло! Сюди!..

Це був Данко Шигимага. Ата, не роздумуючи довго, кинулася через дощову кипінь. Ольга за нею.

Як уже вбігли у двері будинку, що самі роззяпилися їм назустріч, побачили, що це ж будинок колишнього купця Боброва, тепер зайнятий з одного боку якоюсь шевською артіллю, а з другого мешкали приватні люди.

— Сюди, сюди! — запрошував надиво чемний і надиво привітний горбань.

Гострий дух фарб, вареної олії, клею, скипідару, бензини, паленої гуми, гудрону, цвілі й ще чогось і ще — вдарив у ніс від Данкового житла аж голова запаморочилась. Але не це, власне, вразило! Вразило інше. Велика кімната, у далекім кутку якої стояло брудне, привалене якимись згортками паперу та малярськими причандалами, ліжко, була буквально загромаджена скульптурами, картинами, етюдами, шкіцами, книжками, мапами... Багато-багато різних облич і краєвидів, квітів, натюрмортових овочів, птахів, риб, жаб... Якась веремія чи ярмарок творів мистецтва в різних стадіях викінченості та знарядь для їх творення. Хоч вікна й були відчинені, але в кімнаті було сіро, бо гроза обложила небо, через те всі твори й речі мали ніби печать легкого смутку, гордої відчудженості в забутті, як і сам господар часом. Посеред хати великий мольберт з великим шматком фанери на нім, а поруч, на високій підставці, щось замотане в простирадло, — якась скульптура, у самім центрі кімнати. Зразу перед дверима великі ночви з рудою глиною, відра, лопати мулярські, уламки якоїсь побитої гіпсової постаті...

Дівчата, як переступили поріг та так і стали, мов укопані. Горбань перед ними привітно простяг руку, запрошуючи. Ата зовсім розгубилася, блукаючи очима по цьому горбаневому світові, не знаючи, як туди ступити, все геть захаращено. Але горбань показав, як треба переступати через ночви з глиною, потім через відра, потім через сувої якихось старих картин, і завів їх до середини. Надиво серед усього того хаосу десь знайшлося аж двоє крісел, горбань миттю їх розкопав, стер пил і поставив перед дівчатами.

— Сідайте. Будь-ласка...

Сам він був і трохи стурбований, і радий з такої нагоди. Він видимо хвилювався, позирав на Ату, ніби хотів сказати: "Ось це мій фах! Це ось не халтура! Це мій світ... Мій храм..." А замість того сказав, показуючи на купу лахміття, яка громадилася біля дверей на пеньочку і якої дівчата одразу були не помітили:

— А це ось... кгм... мій друг...

Купа лахміття ворухнулася і з неї глипнули на дівчат банькаті очі, зовсім ніби сова, сидючи на пеньочку. Особливу подібність до сови робили волохаті, стрішкуваті брови над круглими очима. Це була знайома постать. Та це ж знаменитий на все місто старець, дідуган, окатий, з орлиним носом і з славою не то чаклуна, не то гіпнотизера, а в кожному разі непросипного п'яниці; з славним, але забутим минулим — не то ігумена якогось манастиря, не то архієрей, не то професор філософії з самісінької Москви, застуканий революцією на "юге Россії" і скинений тією революцією геть з рахунку: обгризений вошами й коростою, нечесаний і немитий, але здоровенний, подібний до Гришки Распутіна, як його малюють мемуаристи. Кажуть, що він ще недавно читав десь лекції, а потім знову покинув, спився. Він завжди ходив — одна нога боса, одна взута, або одна в галоші, друга в лапті. Називали його в місті і в околицях чомусь Пророком. Міцно пристала до нього прозва Пророк і сам цей дідуган, либонь, був дуже задоволений, не вбачав у цьому аніякісінької іронії і, здається, підігравав під цю прозву свідомо. Та ніколи Аті навіть і в голову не могло би прийти, що ця, безперечно іронічна, прозва прикриває зовсім не іронічну й не жартівливу суть, та що цьому Пророкові судилося в її житті зіграти трагічну ролю.

Названий "другом" Пророк глипнув очима й злегка вклонився самою головою, прозрадивши стилем, що колись він був аристократично вихованою людиною та що те виховання ще не вилиняло зовсім. Ще навіть і на обличчі лишилися риси аристократа. Дівчата теж вклонились, а Ата навіть сказала — "Добридень!" А сказавши добридень, Ата завважила, що їх — Пророків — аж два: один на пеньочку, а другий зовсім подібний на мольберті, на листі фанери, нашкіцований чорним вугіллям...

— Це я так... — пояснив горбань, помітивши куди дивилася Ата: — для "Пророка" Пушкінового. — І запросив дівчат знову сідати. Але дівчата не сідали, вони роззиралися по кімнаті, приголомшені. Хто міг сподіватися, що цей горбань отакий-о! Що він має отакі-от речі? Що він такий-от...

Аті мимохіть пригадалося, що хтось там з геніяльних італійських майстрів теж був, ніби, такий вузлуватий і теж був злючка, і вона глянула на горбаня здивовано.

— Це ви все?.. Це все ваше?

— Моє, — промовив горбань тихо й повів рукою, ніби кажучи: — "Ну, що ж, якщо ви вже прийшли, то будь-ласка, я вам дозволяю оглянути... Але тільки вам!"

І вони оглядали все... Тут було на що подивитися! Дивні шкіци голів дитячих, і дівочих, і старечих. Особливо вражаючими були шкіци ріжних

ЄДИНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ СКЛАД ВУГІЛЛЯ
В ТОРОНТІ

SCARBORO FUELS

Власник: Є. Охітва

Продаємо добре чисте вугілля, маємо на складі тверде і м'яке вугілля, а також різне вугілля до стовкера і бловера, продаємо також дрова. Гарантуємо добру обслугу.

Замовлення слати:

SCARBORO FUELS — St. Clair Ave. East, Scarboro Junction — Tel.: AM. 1-1371

калік: обличчя сліпих та глухих, що в надзвичайному напруженні тяглися до світла й до звуку, до втраченого життя... Щось таке своєю крищущою й трагічною виразністю, чого Ата ще не бачила ніколи. Це все, мимо чого проходиться байдуже щодня й не помічається. А воно от кричить, а воно от сповнене такої надзвичайної, такої трагічної краси людської, душевної... Прегарні, у якомусь сучасному, ще небувалому, стилі зроблені пейзажі, сповнені надзвичайного тепла та любови, і аж наче музики, — пейзажі їхньої рідної землі, етюди з різних закутків їхнього рідного міста, сповнені сонця і барв, і невловимого звучання... Натюрморти з квітів, трав, яблук вкритих росою... Скульптурні мініятюри, поодинокі й групові, як оригінальні грайливі відбитки оточення... І з усього б'є життя — квітуче, соковите, звабливе, радісне... Який шалений талант! І серед усього — жадної, а жаднісінької риски на теми офіційні, на теми пропагандивної дійсности, на теми т. зв. "соцзамовлення". Все те десь там, поза цими стінами. Тут панує він — Данко Шигимага, отакий-о горбатий чаклун. Це його світ, власне, "світ переломлений через нього".

Ата пригадала горбанів вираз про "горбату душу" й по-справжньому зрозуміла сенс цього щойно тепер. І згодилась. Покірно згодилась. І від того стало їй трохи журно. Ах, яка ж вона убога тут супроти нього!

Нарешті стомлена споглядянням, сповнена силою вражінь, а особливо підтята згаданим виразом про "горбату душу", Ата сіла на одно з крісел і, ніби відчуваючи горбатість власної душі, знітилась... А надворі періщить дощ, б'є грім, ніби зумисне не даючи їм звідси вийти, щоб побачили все і пізнали все до кінця, щоб побачили світ і душу цього горбаня до самих глибин...

Ольга підійшла й тихо сіла біля Ати й дивилася здивовано на горбатого господаря. А він, хоч і зовсім юний, а такий негарний, миршавий і сіренький, стояв і чекав, увесь якийсь насторожений, зібраний в кім'ях, і тільки очі поблискували, ніби говорили: — "Ну ж, дивіться далі! Ви хотіли бачити мою душу, так дивіться далі! Дивіться! Це все була єрунда, а от дивіться далі!.."

Тут Ата вловила погляд Пророка, що здивований мандрував від неї до тієї таємничої постаті на підставці, замотаної в простирадло, і назад, ніби порівнював, і зрозуміла — головне там! І це горбань хоче щоб вони глянули й на те, що під тим накривалом.

— А то що? — запитала Ата в горбаня, з тремтінням у серці, кивнувши на простирадло.

— Та то так... — мляво протяг горбань, а чоло йому вкрилося потом, зніяковів, аж зблід, схвилювався.

— А можна глянути?

— Та... знаєте... — замнявся горбань, — то так... знаєте... — а очі так і кричали: "Можна! Можна!"

Ата, чомусь хвилюючись шалено, підійшла і — зняла простирадло... І обидві вони з Ольгою так і обімліли. Ольга тихо ахнула, Ата стрималась, але скрикнула в душі...

На підставці стояла — Людмила Богомазова! Та... повія... та "генеральна лінія"! Погруддя вилите з сніжно-білого гіпсу. Людмила Богомазова! Але яка! Невимовно прекрасна! Не звичайна Людмила Богомазова, пропаща дівчина, оклепана "генеральна лінія", а дивна. Небесно гарна. Печальна й чиста, як янгол!..

Голова її гордо піднесена вгору, очима в небо, а очі неначе повні сліз... У рисах обличчя викарбувана прекрасна людська душа, очищена в печалі, у великій трагедії... Божеська душа. Руки одтяті по самі плечі, зумисне, щоб не заважали. Для чого тут руки!?

Приголомшена Ата стояла й дивилась, не відводячи очей. Згадала про той зошит і зрозуміла, що то до цієї ось були адресовані ті слова: "Я люблю Тебе безумно!.." І слово "Тебе" там стояло з великої літери.

Ой, яка ж сила таланту! Ой, яка ж вона прекрасна!.. І яка ж і шалена любов породила це диво! Яка ж, яка ж вона божественно прекрасна!..

А Данко теж стояв і дивився молитовно, як зачарований, і Аті видалося, що в нього зовсім немає горба, такий він увесь перероджений, одухотворений... І враз Ата збагнула, що це ж не вона, це не Людмила Богомазова. Тіло це її, але душа не її. Це їй удмухнув горбань свою душу! Це його душа! Це вона, його душа так поривається в небо!

— Це не її душа! — мимоволі вирвалось Ати з незрозумілим протестом, тихо.

Гнітюча мовчанка.

Данко пересмикнув бровами, хотів щось вигукнути в пориві... Але — зімкнув уста, постояв насуплений. А тоді поволі накрив скульптуру простирадлом.

ПИСЬМЕННИК ДО ЧИТАЧА

Отже, дорогий Читачу!

Читач уже посміхається, бо здогадується в чому річ, і ця посмішка мене тішить. Але це прихильний читач. А неприхильний — уже починає сердитись. І це теж мене тішить, бо це означає, що мій лист так чи так не буде залишений без уваги.

Чого ж посміхається прихильний Читач? Бо вгадує, що після довгого його, читачевого, чекання (а деякі українські читачі чекають від своїх письменників уже ціле десятиліття книги, якщо не "великої" то хоч "середньої" літератури) — після довгого чекання, **нарешті** має з'явитися **нова книга,** та що письменник без його, читачевої, допомоги зовсім безпорадний і не зможе її видати.

А неприхильний Читач сердиться, бо: — "Знову читай і знову лайся!" Але щоб мати цю приємність (читати й лаятися), треба б теж якось цю справу не лишити без уваги...

І перші й другі Читачі однаково милі письменницькому серцю і тому це звернення до них — до **всіх** моїх Читачів, як до добрих друзів.

Високоповажані Панове!

Тішу себе думкою, що цей клопіт буде не з досадних і прикрих — клопіт, як видати **нову книгу,** яку я з тремтінням у серці й морозом за шкірою хочу вашій увазі запропонувати. Тремтіння в серці й мороз за шкірою у автора від свідомости, що в наших умовах тяжко, дуже тяжко письменникові працювати, але легко, дуже легко скомпромітуватися. Ох, ці умови! (добре що хоч є на що звалювати!) Умови зовсім не письменницькі. І не дарма за ціле десятиліття нашого ісходу і життя у вільному світі полиці нової української, т. зв. "великої" літератури лишаються досі майже порожніми! Це через ці жахливі наші умови.

Але як же бути? Працювати чи не працювати? Дерзати чи не дерзати? А як щось зробив, то видавати чи не видавати?

Кожного разу я б'юся над цим і кожного разу, зважившись видавати, немов кидаюся сторч головою в глибоку воду — ану ж утоплюся!

Але Бог милував. Хоч я й не певен, що я досі не втопився тільки випадково.

Цей раз я теж зважився видавати. А зважившись, апелюю цим листом до своїх читачів про читацьку допомогу, і підкреслюю, що сьогодні українському письменникові, який хоче бути ні від кого незалежним, видати книгу абсолютно **неможливо без участи читачів.** Тобто — без мобілізації коштів на видання шляхом попередньої передплати.

У цьому й полягає суть мого звернення та суть читацької бажаної допомоги.

Пригадую моїм шановним Читачам, що це моє друге звернення до них. Перше моє звернення було п'ять років тому, коли я видавав книгу "Сад Гетсиманський". Надіюсь, що тоді я Читачів не підвів. Так само надіюсь, що не зробив помилки, той твір видавши, хоч він і написаний у цих самих жахливих неможливих умовах. А виходом у світ та книга зобов'язана тільки Читачам. Я навіть пишу це слово з великої літери, на знак мого зворушення, пошани і вдячности. Читачі тоді виявили зразок співдії з письменником і мушу одверто й прямо сказати, що, коли б не це, "Сад Гетсиманський" ніколи не побачив би світу. Бо підняти таку книгу жадне наше видавництво фінасово не в силі і не ризикнуло б це робити. Чужинецькі ж "фонди" ніде для нас не приготовані.

Окрилений тим досвідом, я хочу повторити його ще раз.

Деякі Читачі зауважать (і то напевно), що, мовляв, є ж тепер спеціяльний видавничий фонд при УВАН і НТШ у США на 60-тисяч долярів, подарований американцями, про що було в пресі спеціяльне повідомлення.

Атож, саме з того повідомлення й видно, що той фонд для таких, як я, зовсім і не розрахований. Не розраховані й видавничі пляни. Це ясно після перечитання того повідомлення. Але мене те й не турбує. Як український письменник, я хочу бути завжди й цілком **незалежним** від будь-яких фондів. Досі я без них обходився. Вірю, що обійдуся й до кінця життя мого. Мій фонд — (золотоий мій фонд!) — у душах моїх читачів. Цього з мене вистачить, і ті пару книг, які ще я напишу, побачать світ без жадного биття поклонів перед кишенею, де лежить той чи інший "фонд". Я в цім переконаний свято, як і в тім, що звичайний горошовий фонд ще не творить літератури. Літературу якщо й творить, то тільки співдія читача з письменником, бо в ній криється величезний моральний і психологічний стимул.

Ось так сказавши, чого я хочу від Читачів і на що я сподіваюся від них, я б тепер мусів би сказати, що ж я їм пропоную, яку таку книгу й чого вона варта.

Чого варта нова моя книга — не знаю. Може й нічого не варта. Це книга, багато уривків з якої було друковано в періодичній пресі протягом останніх років, і на підставі їх Читач сам може вже скласти свою думку про цілість. Попередня назва книги була "МАРУСЯ БОГУСЛАВКА", як назва цілости. Але по чотирьох роках праці оформилася інша і вже остаточна назва для цілости. Книга називається **"БУЙНИЙ ВІТЕР".** Це твір про українську молодь перед і в другій світовій війні. Перший том цього твору називається "МАРУСЯ БОГУСЛАВКА" і це я його тепер хочу запропонувати увазі Читачів, тобто видати. Для початку.

Я б міг, звичайно, сказати, як то прийнято, що вихід у світ цього першого тому, — це буде "сенсаційна поява" і т. д., і т. п., але я цього не кажу, хоч зовсім і не певен, що мої вороги й "вороги" справді не зроблять великого сенсаційного вітру з цього, а може й бурі. Все можливе. Скажу тільки, що я хотів написати гарну книгу, але відомо ж, що бажання, а особливо в наших умовах (добре, що хоч є на що звалювати!) не завжди здійснюються. За одно лише ручусь, — книга щира. І там, де гарна — щира, а особливо щира там, де погана. Тобто автор не хоче нічого звалювати на "кепські умови", а все кладе на карб здібности чи нездібности своєї.

А ще за одно я ручусь цілком і повністю, — що з цієї книги особливо будуть задоволені мої недруги, — ця книга буде цікава та вигідна для них, для всіх моїх недругів, як зброя проти мене ж; так, бач, вже повелося у нас на еміграції, що в боротьбі деяких осіб і груп проти автора цих рядків взято за методу голосити всюди, що найнегативніші персонажі в моїх творах — це я сам. Аж до того, що, мовляв, знаменитий (в тюрмі НКВД знаменитий) Мельник з "Саду Гетсиманського", який добивав ломиком людей — це теж я. Я не встрявав на цю тему в полеміку. Зараз я працюю над книгою про повстання на панцернику "Потьомкин" і, якщо мені закинуть (а закинуть напевно!), що найнегативніший і найганебніший персонаж в цій усій епопеї, такий кат Голіков, — це був я також, я теж не встряватиму в полеміку. Будь ласка!

Очевидно, кожен з моїх недругів має право, повне й незаперечне, проявляти свої здібности до мислення такі, які в нього є, бо не можна проявити того, чого немає. І я йому співчуваю й радо йду назустріч: звертаю увагу, що і в цій книзі також є багато негативних персонажів, і все це теж буду я.

Сказати по-правді, дорогий Читачу, я боявся вже взагалі виводити негативних персонажів, бо це все буде на мою біду, і хотів написати книгу тільки з персонажів позитивних; довго журився й мучився, бо як же можна показати світло без тіні, а тінь без світла, а потім махнув рукою й вирішив ліпше постраждати за всіх негативних, прийняти за всіх них муки на себе, бо немає ради, а книгу таки написати правдиву. І тепер, от, видаю книгу з таким почуттям, ніби йду на смертні муки.

Вважаю за свій обов'язок зразу ж попередити Читачів, що може деякі негативні персонажі в цій новій моїй книзі все ж вийшли не дуже страшними, а наділені людськими рисами попри всю їхню ганебну суть, — то нехай мені Читачі це вибачають, взявши до уваги вище сказане, тобто взявши до уваги мій все таки страх перед надмірними терзаннями. Бо великі конвеєри тих терзань не проходять марно, лишаючи в людині комплекс жаху, незалежно від того, чи ті конвеєри в застінках НКВД, чи поза ними.

Трудно. Працювати письменникові в наших умовах трудно. Тож нехай не гніваються Читачі, що може навіть деякі вороги в цій книзі видалися авторові часом гуманними людьми, бо буває й так, авже ж, буває іноді й так, що й тюрма, в порівнянні з "нетюрмою" викликає в людини на устах посмішку, бо виявляється, що її жорстокість не була більшою, аніж деяка людська "доброта".

Але все таки в книзі є такі потворні персонажі, що це цілком влаштує всіх моїх недругів і, ототожнюючи мене з тими персонажами, вони зможуть псувати мені кров принаймні років з десять.

Але віра моя в людей, у перевагу доброго над злим незнищима. І тому я, при цій моїй незнищимій вірі в краще, не тільки можу працювати, а й сподіватися на підтримку всього справді вартісного й порядного серед нашої еміграції в справі реалізації письменницького доробку.

Завдання створення вартостей нашої літератури — це справді велике завдання. І це завдання тяжке, і наші умови жорстокі, тому ми й не маємо тих сподіваних великих творів. Одначе треба дерзати. Ця праця, як уже було сказано, є таким дерзанням. Але, як уже теж було сказано, без живої участи Вашої, без допомоги широких читацьких кіл письменникові, що в наших умовах має не тільки практичне, а й велике моральне значення, всі ці дерзання приречені на невдачу.

Ось тому я й звертаюся ще раз до своїх Читачів. Звертаюся, вірячи, що з їхньою допомогою ця моя праця не буде приречена на стлівання десь в діпівському столі, а побачить світ. Для цього треба зовсім небагато — треба лише довести, що український читач, український громадянин, не дозволить, щоб український письменник теж косив очима на якісь чужинецькі джерела (за прикладом деяких політиків) та щоби його творчість була здана на милість якогось "дяді", а сприяє йому триматися цілком незалежно. Це робиться дуже просто: **для цього Читач передплачує книгу наперед і тим уможливлює її видання, а ав-**

М. СОСНОВСЬКИЙ

НА ВИРІШАЛЬНОМУ ЕТАПІ СВІТОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

(З циклю: Ідейне підґрунтя світового конфлікту)

Стаття міститься в порядку обговорення. — **Ред.**

Сучасна політична ситуація усвіті, яка розвивається в атмосфері конфлікту двох систем, не є продуктом тільки нашого часу, не є відірваним явищем в історії людства. Проблеми, якими тривожить себе людина сьогодні, не нові. Вони сягають своїм корінням в далеке минуле, хоч, може, щойно сьогодні прийшов час дати відповідь на цілий ряд питань і справ. Нагадаймо тільки соціяльних пророків старовинної доби з їх етично-релігійними утопіями, "Республіку" Платона, соціяльних філософів римської імперії, теократичну концепцію Августина, діяльність Савонаролі, "Утопію" Томаса Мора, утопійних соціялістів 18-го ст., Роберта Оуена, цілий ряд соціяльних концепцій 19-го ст. — усі вони шукали кращого завтра людини.

Все це треба мати на увазі, коли хочемо правильно розуміти закономірність нинішніх явищ і їх суть. Сьогодні стало втертим звичаєм зводити всі проблеми наших днів до мови чисел, які ілюструють потенціял протилежних політичних блъоків, до числа вишколених дивізій, кількости танків і літаків, керованих стрілен і т. д. На сторінках газет і в цілому ряді книг ми зустрічаємося з описами страхіть сподіваної майбутньої війни, що мала б принести загибель людині і поряд з тим зрозумілі і виправдані вислови розпачу та заклики зробити все, щоб уникнути самознищення в огні атомових, водневих і кобальтових бомб, що їх нестимуть керовані на віддаль стрільна-ракети.

Ми свідки того, як кожного дня метушаться дипломати різних країн у пошуках якогось "чудодійного каменя", який мав би принести не тільки розв'язку кризи, але і врятував би отой "статус кво", до якого ті дипломати, а разом з ними і їхнє оточення, так звикли і з яким не хотіли б розставатися.

Чи треба ж тоді дивуватися, що ота метушня кожночасно кінчається невдачею, що після кожного, нібито, успіху через короткий час знову "відкриваються рани" і знову від початку треба розпочинати процес лікування?

Воно й не може бути інакше, коли візьмемо до уваги, що всі ті рятункові заходи майже не заторкують суті проблеми, а спираються на засадах, які не тільки не відповідають вимогам ситуації, а ту ситуацію ще погіршують.

В ЧОМУ СУТЬ СВІТОВОГО КОНФЛІКТУ?

Загально прийнято говорити що, мовляв, головною познакою нашої доби є конфлікт між комуністичним світом під керівництвом Москви і західнім демократичним під керівництвом США і частинно Британії. Цілий ряд факторів підтверджує, нібито, правильність такого ствердження. Та чи так воно по суті, чи справді такою головною ознакою доби є отой конфлікт?

Ми схильні розцінювати обстановку в цілком іншій площині. Ми вважаємо, що конфлікт радянського блъоку з західнім не основний, а тільки похідний вияв тієї ситуації, що оформлялася століттями, і яка в наш час найбільше загострилася з виразною тенденцією до розв"язки.

Відомий англійський історик Арнолд Дж. Тойнбі, який якраз тепер закінчив свою капітальну працю "Студія історії", пише м. ін., що центральною проблемою нашого часу є те, що **"всі раси, народи, кляси та одиниці вимагають своєї частки в управлінні й багатстві світу, що дотепер було тільки монополією небагатьох".**

Гадаємо, що власне в цьому ствердженні криється суть проблеми і що від правильної відповіді на так поставлене питання залежатиме майбутнє і світу і людини.

Боротьба за владу і боротьба за світові багатства тягнеться червоною ниткою крізь історію всіх народів. Ця боротьба мала різні форми, але в неї довго не були включені найширші маси. Можна сказати, що ідею включення найширших мас в кругообіг історичних подій вперше підняло християнство, нова релігія, що закріпилася в період найбільшої соціяльної несправедливости та експлуатації людини людиною. У своєму дальшому розвитку на протязі століть ідеї Євангелії, що лягли в основу т. зв. західньо-европейської культури, започаткували велетенський соціяльно-політичний фермент і постання цілого ряду нових теорій і концепцій, що ставили собі за мету повне ущасливлення людства.

Чеська революція в 14 столітті з релігійним підґрунтям, селянська революція в Німеччині в добу реформації в 16 столітті, селянська революція в Україні, що почалася десь у 15 столітті і завершилася створенням козацької республіки "без хлопа і пана" в 17 столітті, англійська революція в 17 столітті з тими ж вимогами соціяльної справедливости і політичної рівности для народніх мас, американська революція під кінець 18 століття і створення американської республіки, велика французька революція на переломі 18 і 19 століть, що винесла великі гасла рівности і братерства, "весна народів" у половині 19 століття, народження сучасного націоналізму і врешті перша світова війна та велика революція на Сході Европи — все це етапи розвитку, по яких проходила людина в минулому, прагнучи "своєї частки в управлінні і багатстві світу".

Зовсім не суттєве те, що окремі великі революційні зриви не увінчувалися успіхом у повному засягу, що після зриву часто приходив період неймовірного тиску і неправедливости та визиску, але це тільки сприяло концентрації вибухового матеріялу і спричиняло те, що наступний вибух завжди був могутніший і щодо сили і щодо засягу.

Зокрема важливим є, що коли майже до найновішої доби всі ті ферменти відбувалися тільки в Европі і в Америці заселеній европейцями, то в останньому сторіччі революційне кипіння поширилося на цілий світ, охоплюючи всі раси земної кулі. Тут байдуже, які форми приймає той фермент. В одних країнах він визріває й виявляється у формі гострого націоналізму, в інших країнах у формі комуністичної революції, але всюди суть того ферменту та сама: **дана людська спіль-**

тора наснажує великою вірою в українську людину й енергією для праці в ім'я неї.

Тільки й усього.

Я свій апель висловив. Тепер буду чекати, що з того вийде, передаючи всю справу до в-ва "УКРАЇНА".

З щирою пошаною до всіх моїх Читачів та з глибоким переконанням, що це моє звернення не лишиться "гласом вопіющого в пустелі", —

Іван БАГРЯНИЙ

19. 9. 54

нота вимагає для себе і для своїх членів "частки в управлінні і багатстві світу".

НАСЛІДКИ ТЕХНІЧНОГО ПОСТУПУ

Те, що стан революційного напруження у світі сьогодні такий високий і такого широкого, загальносвітового засягу, треба, передусім, завдячувати велетенському технічному поступові, який врешті допровадив до того, що простір у житті людини перестав відогравати важливу ролю, перестав бути перешкодою для міжнародніх і міжконтинентальних контактів і, що найважніше, перетворив цілу земну кулю у спільне добро, легко доступне для всіх народів і людей.

Людська духова й матеріяльна культура, що на протязі тисячоліть розвивалася під знаком регіоналізму, під більшими чи меншими взаємними впливами, на протязі лиш одного сторіччя затратила майже цілком свій дотеперішній характер, стаючи спільною власністю всіх рас світу. Сьогодні вже немислимий розвиток цілком відокремлених китайської, індійської, европейської чи будь-яких інших культур та цивілізації, як це було в давнину. Сьогодні мислима тільки одна світова культура, яка назовні виявляється у різних формах, має різні свої відтіні чи специфічні забарвлення (з уваги на існуючі національні і расові різниці), але яка по своїй суті є одною, зведеною до спільного знаменника.

Чи означає це заник рзниць у площині, наприклад національній?

Ми не маємо ніяких підстав припускати, що таке станеться. Противно, мусимо відзначити, що наша доба — це доба, у якій наступить повна перемога ідеї політичної незалежности всіх народів світу. Власне, поширення в цілому світі надбань матеріяльної й духової культури, які ще досить недавно були доступні тільки окремим расам і народам на вищому ступені розвитку і засвоєння тих надбань народами на нижчому ступені розвитку — стало стимулом для розбудження національних амбіцій і ми свідки, як на всіх континентах стала акутною справа повного національного визволення і відокремлення (у фізичному розумінні), що єдино уможливлює кожному народові вільно і повністю користати з досягнень людського духа.

Засвоєння культурних надбань інших народів і рас, свого роду "культурне вирівняння" між народами немає ніяких нівеляційних тенденцій, отже не призведе до занику тих народів. Ми наближаємося до періоду в історії людства, коли на однаковій висоті буде життєвий рівень народів Европи, Америки, Азії, Африки і т. д. і коли на однаковому поземі представники духової культури тих народів зможуть обговорювати проблеми спільної всім культури і коли досягнення якогось народу в тій площині відразу ставатиме власністю народів цілого світу.

З другого боку такий процес буде можливий ще й тому, що технічний поступ, який усунув дотеперішне поняття простору і території, практично завдав смертельного удару імперіялістичним тенденціям окремих народів, унеможливлюючи продовжування політики підбоїв і поневолювання інших народів, як це було в минулому і як це ще продовжується тимчасово сьогодні.

ПОЛІТИЧНІ БЛЬОКИ НЕ ВІДОБРАЖУЮТЬ ДІЮЧИХ СОЦІЯЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

Стверджуючи, що конфлікт між західнім і радянським блоками не стуттєвий для нашої доби, ми хотіли вказати, що ті два політичні блоки насправді не представляють актуальних соціяльних процесів у світі. Ті процеси, однородні по своїй природі, проходять рівночасно внутрі обох блоків і спрямовані до тієї самої мети: повного політичного і соціяльного визволення людини і народів.

До чого ж прагнуть згадані блоки?

Передусім і один і другий блок — продукт регіоналістичного світосприймання з тенденціями до монопольного панування чи то невеличких суспільних прошарків внутрі окремих народів, чи панування якогось народу в цілому світі. Такі тенденції є невід'ємною прикметою приватно-капіталістичної системи (західній блок) і системи державного капіталізму, у якій приватного капіталіста заступила всесильна держава і апарат якої неподільно панує над широкими народніми масами і всіми багатствами країни (радянський блок).

Безперечно, під натиском дійсности і один і другий блоки намагаються себе і свої справжні цілі маскувати, використовуючи ідеї та гасла, сприємливі для найширших мас. І одна і друга сторона говорить про національне і соціяльне визволення, про справедливий соціяльний лад, про усунення расової дискримінації, про рівноправність всіх народів світу. Але поруч з голошенням тих ідей і один і другий блок продовжує толерувати в себе національне і соціяльне поневолення, расову дискримінацію, продовжує проповідувати перевагу одного народу над другим.

Візьмімо СРСР, країну "перемігшого соціялізму". Чи можна в світі знайти країну, де б ідеали соціяльної і національної справедливости були брутальніше нівечені?

З другого боку, що кинуло в'єтнамців в обійми комунізму, як не те, що "демократична" Франція ніяк не могла погодитися з думкою про національну незалежність для В'єтнаму? А що діється в Північній Африці? Як довго Єгипет мусів боротися за свою суверенність? Чи Британія хоче погодитися на повернення Кипру Греції, хоч грецьке населення острова вимагає приєднання до батьківщини?

Але не тільки в площині національної проблематики на Заході подибуємо разючі неполадки. Теж і в соціяльній площині в країнах західнього блоку населення не знаходить розв'язки наболілих проблем, бо в тому не зацікавлені всі ті прошарки суспільства, які мають у своїх руках монопольне управління багатствами відносних країн.

З тих причин обидва політичні блоки, що стоять проти себе у смертельному змагу, не є і не можуть бути виразниками соціяльних процесів у світі і це кваліфікує їхній змаг, як тільки імперіялістичну боротьбу боротьбу за перерозподіл світу. Звідси теж існує практична можливість погодження обох противників, що так досить щиро висловив один з західніх лідерів крилатою фразою про "мирне співіснування". Таке "мирне співіснування" було б немисліме, коли б противники справді прагнули досягнути якогось кращого соціяльного ідеалу, в ім'я якого була б ведена боротьба, бо тоді була б основна причина для конфлікту. Коли ж цього немає, коли справа не в принципах, а тільки в релятивних вартостях, тоді почерез цілий світ в будь-якому місці можна визначити межу, навіть через тіло якогось народу.

НА ВИРІШАЛЬНОМУ ЕТАПІ

Людство перебуває на етапі, який за Гегелем можна б назвати антитезою, запереченням дотеперішнього ладу. Черговим етапом повинна бути "синтеза", новий

ДРЕВНІЙ ПЕРЕЯСЛАВ

Переяслав-Хмельницький, нині районний центр Київської області, належить до найстаріших міст нашої країни.

Територія, на якій знаходиться древній Переяслав, з давніх часів була заселена східними слов'янами. Під самим Переяславом в 1952 році був відкритий слов'янський могильник III-IV століття нашої ери, що відноситься до так званої "культури полів поховань".

У похованнях могильника знайдено різноманітні речі, що, за віруванням того часу, повинні служити померлому. Це — керамічний посуд, майстерно виготовлений за допомогою ганчарного кола, металеві, кістяні й скляні вироби та ін. У числі знахідок були й скляні чаші римського походження.

Археологічний матеріял омгильника свідчить про високий для свого часу рівень економічного і культурного розвитку східних слов'ян. Наявність багатих і бідних речами поховань відображає ріст майнового розшарування.

Вже на початку X століття Переяслав був третім по важливості містом після Києва й Чернігова. Про це ми довідуємось з літопису, в якому під 907 роком наводяться умови договору князя Олега з переможеною Візантією. Візантія зобов'язалась виплачувати данину древньоруським містам — Києву, Чернігову, Переяславу та ін.

Під роком 993 знаходимо в літопису повідомлення про "закладення" Переяслава князем Володимиром Святославичем після його перемоги над печенігами на річці Трубіж. Але в цьому місці мова йде не про побудову Переяслава вперше, а про спорудження Володимиром нових укріплень у місті, що існувало вже раніше.

Літописець наводить також легендарне пояснення назви міста. Ця назва виникла в честь перемоги молодого богатиря Кожум'яки над печенізьким велетнем (Кожум'яка "переяв славу" в Печеніга).

В м. Переяславі збереглися до наших днів залишки земляних укріплень, що відносяться до кінця X століття, — часу княжіння Володимира Святославича.

Як показали розкопки, ці землні вали мали складну конструкцію. Основою їх були дерев'яні зруби, заповнені глиною і землею. Зовні зруби були укріплені сирцевою цеглою і дерев'яним каркасом. Подібна конструкція валів відома і в інших староукраїнських містах. Зовні до валу прилягав глибокий рів, а по верху валу, треба думати, проходила дерев'яна стіна.

Залишки валів показують, що Переяслав, як і інші древні міста, складався з двох частин. При впадінні річки Альти в річку Трубіж знаходилась центральна частина міста, так званий "дітинець", де жили представники феодальної верхівки. За валом "дітинця" знаходився "окольний город", населений небагатими громадянами, головним чином ремісниками і дрібними торговцями. ""Окольний город" в свою чергу теж був оточений валом.

Значний розмір території в середині валів свідчить про те, що древній Переяслав був великим містом з численним населенням.

Починаючи з XI століття, місто стає столицею значного Переяславського князівства і відіграє велику роль в політичних подіях того часу.

Дані літопису і археологічні дослідження свідчать про те, що в місті було широко розвинене церковне та цивільне будівництво. Нам відомий уже ряд будівель XI-XII століття, які в свій час були видатними спорудами архітектури і живопису. В кінці XI століття переяславський митрополит Єфрем будує цілий комплекс кам'яних будівель, в тому числі три церкви і кам'яну стіну, що оточувала його двір.

Найвидатнішою з цих будівель була Михайлівська церква, досліджена археологічними розкопками в 1949-1953 роках. Виявлені рештки фундаментів, стін і підлоги церкви показують, що вона була значно більшою за сучасну церкву, яка стоїть на її місці.

суспільний і політичний лад, при якому "всі раси, народи, кляси і одиниці матимуть свою частку в управлінні і багатствах світу, що дотепер було тільки монополією небагатьох".

Конфлікт заходу із радянським блоком, побічний продукт актуальної дійсности в світі, з уваги на свою натугу і розміри, зможе мати вагу стимулюючого фактора, який уже остаточно розвалить основи старого світу, що перетривали два світові катаклізми, але вийшли з них у такій мірі послабленими, що майбутнього перед ними вже немає. Внутрішні протиріччя, які вже сьогодні розсаджують внутрі обидві системи, завалять теж і можливого переможця.

Немає сили в світі, яка б зупинила похід людських мас до повного урівноправлення, до повної національної й соціяльної справедливости, до такого ладу, при якому був би цілком знищений визиск людини людиною чи то по лінії накопичення власности, чи по лінії расових і національних різниць.

Змаг за такий завтрішній світ стоїть на вирішальному етапі. Ми ж свідки останнього акту великої драми людства, яке прагне кращого завтра і яке те краще завтра врешті досягне.

Стіни церкви в середині були прикрашені фресковим розписом і мозаїкою. Підлога була вимощена кольоровими керамічними полив'яними плитками, шиферними орнаментованими плитами та мозаїкою. Своїм розміром та багатством оздоблена Михайлівська церква не поступалася сучасним їй київським церквам. Недалеко від Михайлівської церкви були відкриті руїни кам'яної цивільної будови того часу.

У підвалі сучасної Успенської церкви є рештки кам'яної церковки, побудованої в другій половині XII століття. Збереглися відомості, що після зруйнування цієї древньої церковки при нападі на Переяслав татар у 1237 році на її місці в 1586 році була побудована дерев'яна церква.

Значний інтерес становлять археологічні дослідження, проведені в 1954 році на території "окольного города". Відкриті кам'яні будівлі свідчать про розвиток будівництва в місті і наявність своєрідного стилю переяславської архітектури.

Але археологічні дослідження дають нам уявлення не тільки про церковні і багаті цивільні будівлі. Нам відомі також житла рядових городян, що складали основну масу населення міст. Це були невеликі будівлі, стіни яких споруджувалися з дерева і обмазувалися зверху глиною. У них, звичайно, знаходили глиняний посуд та інші предмети побуту.

Залишки двох таких будівель було відкрито в самому центрі "дітинця". Такого ж типу будови були виявлені і на території "окольного города", який був основним місцем скупчення міської бідноти.

Саме тут, на посадах древніх міст, жив ремісничий і торговий люд, збиралось віче.

Древній Переяслав, розташований близько південно-східного рубежа древньої Русі, довгий час був опорним пунктом в боротьбі руських князів із степовими кочовиками.

У відбитті нападів кочовиків значну ролю відігравало не тільки укріплення міста, а й лінія так званих "Змієвих валів", що проходить на відстані 12 кілометрів від Переяслава. Спорудження "Змієвих валів" дослідники відносять до часів значно раніших за епоху Київської Русі. В X-XI столітті під Переяславом часто відбувалися бої із кочовиками-печенігами, а пізніше — половцями. Проте жодного разу їм не вдалося здобути місто.

В 1237 році Переяслав зазнає нападу з боку сильного і небезпечного ворога — татар. Один із татарських загонів оволодів Переяславом. Місто було розгромлене, жителі знищені, а будівлі зруйновані.

Напад татар завдав сильного удару місту, але не знищив його повністю. Життя в Переяславі знову поступово відновлюється.

Починаючи з XIV століття, українські землі стають здобиччю литовських і польських феодалів, Туреччини і Кримського ханства. Наступний період історії Переяслава пов'язується з тривалою героїчною боротьбою українського народу проти іноземних поневолювачів, в т. числі і з Росією.

Алла Брайчевська, кандидат історичних наук.

ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ СЬОГОДНІ

З Переяславом зв'язане й життя Тараса Шевченка, його творчість. Ще й сьогодні стоїть у Переяславі будинок А. Й. Козачковського, у якому в 1845 р. жив великий Шевченко. У цьому будинкові Шевченко написав чимало своїх творів в тім числі й такі перлини, як "Кавказ", "Наймичка", вступ до поеми "Єретик", та "Заповіт". Це був час розквіту Шевченкової творчости. На будинку прибито відповідну меморіяльну дошку, а коло нього стоїть пам'ятник Шевченкові.

Шевченко оспівав Переяслав і його район у своїх безсмертних творах. Ось, наприклад, його "Тарасова ніч", у якій розповідається про перемогу українського народу над польськими окупантами 1630 р. На чолі українських козаків-месників стояв Тарас Федорович Трясило. Після багатьох днів упертого бою з першорядною польською армією, у якій були й найманці-німці, українці в ніч на 22 травня 1630 р. розгромлюють війська польського гетьмана Конецьпольського саме тут, між Трубайлом (Трубіж) та Альтою...

Той же гнівний Тарас Шевченко рішуче й остаточно засуджує Переяславську угоду, а через неї й цілком засуджує великого гетьмана Богдана Хмельницького (поема "Великий Льох" та інші).

Сьогодні в колишньому будинку Козачковського розташовано музей, у якому, звичайно, грубо фальшують і Переяславську Раду і Богдана Хмельницького, і Шевченка...

Музей потопає в шумовинні дерев. Старі акації, що шумлять біля паркану, посадив ще сам Козачковський. Серед них одна незвичайна: на її стовбурі внизу помітно переплетіння двох дерев. Перекази старих людей твердять, що цю акацію в далекі дні її юности переплели Шевченкові руки на знак вічної дружби! Ці перекази можна вважати імовірними, бо Шевченко в листі до Козачковського з заслання згадує про те, як його переяславський друг восени 1845 року садив акації попід парканом свого будинку. Шевченко просить написати йому, чи великі вже ті дерева...

Переяслав - Хмельницький сьогодні люто русифікується. Про це свідчать фота в радянських журналах (напр. "Україна", ч. 6, 1953, Київ та інші), з яких нахабно визирають російські написи на всіх прилюдних місцях.

По упадку козаччини Переяслав занепадає цілком. Жалюгідно він виглядає з прекресних малюнків Тараса Шевченка: бідність, глушина, запустіння...

На початку 20 століття в Переяславі налічувалось 16 з половиною тисяч мешканців, була одна лікарня, дві бібліотеки, одна середня школа, 6 початкових шкіл, 20 промислових установ з трьома стами робітників, дві кредитових установи, пристань та залізнична станція, 28 тисяч бюджету, з яких на освіту витрачалось тільки 2.450 карб., а на лікування лише 765 карб.

Сьогодні в Переяславі-Хмельницькому є три середні школи, педагогічна школа, 25 лікарів тощо. На будівництво міста відпущено понад 20 мільйонів карбованців. У місті будуються: середня школа, готель, лікарня, прокладають водогін, асфальтують вулиці, садять парк. Все це робиться з пропагандивною метою (на відзнаку 300-річчя "воз'єднання"), на кожному кроці підкреслюється "братня допомога великого російського народу"...

Але не одного окупанта пережив уже наш древній Переяслав — переживе й цього останнього.

П. Волиняк

І. ГРУШВИЦЬКИЙ,
кандидат біологічних наук

Жень-шень

У горах Чань-Бай-Шаня, на кордоні з Кореєю, існували два древніх роди Сілян-цзи і Лян-се-ер.

Одним з представників першого роду був знаменитий воїн Жень-Шень, захисник бідних і слабих, пригноблених і скривджених.

Представники роду Лян-се-ер відзначались жорстокістю. Один з них, молодий красень Сон-Ші-Хо, ставши хунхузом, кривдив, грабував народ. Жень-Шень, обурений безчинством зграї хунхузів, напав на неї і, взявши в полон Сон-Ші-Хо, закув його в кайдани.

Полоненого побачила сестра Жень-Шеня, красуня Ліу-Ла. Вона закохалась у ватажка хунхузів, звільнила його і втекла з ним у гори. Дізнавшись про це Жень-Шень погнався за втікачами і скоро наздогнав їх у диких міжгір'ях Цяо Суй Финя. Перелякана Ліу-Ла сховалася за скелею. Почався смертельний бій. Сон-Ші-Хо був дужий. Але Жень-Шень, володіючи силою і спритністю тигра, завдав, нарешті, своєму противникові смертельного удару. Побачивши це, Ліу-Ла голосно скрикнула від переляку і горя. Жень-Шень обернувся на крик, і це згубило його. Зібравши останні сили, вмираючий Сон-Ші-Хо вдарив Жень-Шеня в серце.

Довго плакала красуня Ліу-Ла за своїм братом і коханим і, нарешті, висохла, як сохне рослина, а там, де падали її гарячі сльози, з'явилась небачена доти рослина жен-шень — корінь життя.

Така є одна з численних леґенд про чудову рослину жень-шень, з глибокої древности відому в китайському народі як найцінніший лікувальний засіб.

"Ніде на землі нема іншої рослини, навколо якої було б створено стільки леґенд і сказань", — писав відомий натураліст, дослідник Далекого Сходу В. К. Арсеньєв. У леґендах про жень-шень тісно переплітаються забобони, що виникли на ґрунті безсилля і страху людей перед грізними силами природи, і багатий народний досвід, тонка спостережливість шукачів цінного кореня. Містика і забобони, з одного боку, і чудові своєю точністю спостереження природи — з другого, химерно переплітаються майже в кожній леґенді.

"Тільки людина з чистою совістю може знайти "корінь життя", говорить одна з таких леґенд. "Для людини порочної чи аморальної це недоступно. Від такої людини корінь глибоко ховається в землю".

Властивість кореня жень-шень з роками заглиблюватись, "втягуватися", в землю ми виявили тільки в останні роки — це важливе пристосування рослини до життя в суворих умовах. Приморського краю. Як бачимо, це знайшло відбиток у китайській леґенді, складеній сотні, а може, і тисячі років тому.

Згідно з іншою китайською леґендою Жень-Шень, уникаючи переслідувань, "втік у гори і наплодив багато рослин, подібних до себе". Тому знайти справжній жень-шень дуже важко. Чим ближче знайдена рослина до справжнього жень-шеня, тим більше її корінь нагадує формою постать людини, тим більший і міцніший він, тим дорожче ціниться. Тут, очевидно, знайшли відбиток спостереження про наявність у Манчжурській та Уссурійській тайзі деяких рослин, які зовні схожі на жень-шень і часто вводять в оману недосвідчених шукачів. Це, наприклад, елеутерококус ("чортів кущ"), пеон, воронець і деякі інші тайгові рослини.

Дуже часто й мені, особливо в перші роки блукань по Уссурійській тайзі, доводилося помилятись, схвильовано кидатись до молодого елеутерококуса з його п'ятидольними, як у жень-шеня, листочками і потім розчаровуватись, уколовшись об гострі колючки, які рясно вкривають стебло "чортового куща" під листками. Як часто трилисті сходи ребристої берези, тридольне листя звичайної тайгової травички вальдшейхії, анемони або японського маку здавались мені листям однорічного жень-шеня.

Коли буде написана докладна історія жень-шеня, на перших сторінках її читач знайде опис подій глибокої, сивої давнини. Є відомості про те, що ця чудова рослина використовується понад чотири тисячі років. Перегортаючи сторінки історії жень-шеня, читач дізнається про славу всецілющого засобу (панацеї), яка поступово утвердилася за жень-шенем, про надзвичайну цінність кореня, що інколи продавався не дешевше, як золото, про нещадну експлуатацію купцями та китайськими імператорськими чиновниками важкої і ризикованої праці шукачів кореня — китайців, багато сотень і тисяч яких гинули в глухих нетрях тайги, у пазурях тигрів, од рук грабіжників-хунхузів. Читач дізнається про те, як поступово зовсім вичерпалися запаси дикоростучого жень-шеня в лісах Кореї і Манчжурії, і це змусило корейців і китайців ще в минулому столітті перейти від збирання цінного кореня до його вирощування на плантаціях; про жень-шеньову гарячку, яка охопила американців, що знайшли в своїх лісах споріднену з жень-шенем рослину...

Тільки на величезному просторі від Хабаровська до Посьєта (між берегами Уссурі й Суйфуна та узбережжям Татарської протоки), вкритому багатими уссурійськими лісами, є ще чималі запаси цієї цінної рослини. Щороку, на початку серпня, коли почервонілі плоди жень-шеня роблять його помітнішим на фоні зелені, починається "корнювання". Групами по два, чотири і більше чоловік "корнювальники" (шукачі кореня) йдуть у тайгу. Повертаючись після тижня, двох і навіть місяця шукань, вони здають на заготівельні пункти десятки коренів: деякі з коренів вражають великими розмірами, вагою і віком. "Корнювальники" — справжні слідопити Примор'я; вони прекрасно знають природу краю, звички тварин, корисні властивості рослин.

Минулого літа в складі експедиції по вивченню жень-шеня ми знову відвідали Приморський край. Дуже цікаво послухати розповіді старих, досвідчених "корнювальників" — шукачів жень-шеня. Ми часто відвідували заготівельні пункти, де приймають корінь. Поки заготувач дбайливо очищає м'якою щіткою корені від землі й старанно важить їх, "корнювальники" охоче діляться своїми багатими спостереженнями.

— Вигляд стебла жен-шеня залежить від його віку, — розповідає нам заготувач Василь Сергійович Петрушенко, досвідчений "корнювальник". — Молодші рослини мають усього два-три листочки; кожен з них складається в свою чергу з п'яти листочків, розташованих так само, як у каштана. Такі трилисті рослини наші шукачі кореня, слідом за своїми вчителями по збиранню жень-шеня — китайцями, називають "інтеза". Більш дорослі рослини звичайно мають чотири (сіпіє), п'ять (упіє) і навіть шість (чіпіє) листочків, вони, так само, як і в "інтеза", розходяться з однієї точки на верхівці стебла.

— У старих могутніх рослин, — розповідає "корнювальник" Гордєєв, — у парасольці, яка стирчить на довгій стрілці над кроною листя, може бути до 50-60 плодів — червоних ягід.

Гордєєв пригадав цікавий випадок. Одного разу, шукаючи жень-шеня, він убив рябчика. У шлунку птаха він знайшов 5-6 характерних насінинок жень-шеня з міцною, як камінь, оболонкою. Після старанних шукань поблизу був знайдений великий жень-шень з об'їденими ягодами. Трохим Ілліч Магдик підтвердив, що птахи розносять соковиті червоні ягоди жень-шеня. Звичайно жень-шень росте на схилах сопок у лісах, де переважає кедр, рідше — дуб. Але трапляється він і в долинах, часом якраз біля води, на старому хмизі, серед скель та в інших місцях, куди насіння жень-шеня могли занести тільки птахи.

Ще частіше, непомічені птахами, ягоди падають просто на землю. В таких місцях, якщо тільки ягоди не стануть здобиччю мишей чи бурундуків, утворюються сім'ї жень-шеня. Василь Микитович Опанасюк знайшов одного разу сім'ю з шести старих рослин, коріння яких важило від 60 до 120 грамів. Василь Сергійович Петрушенко знайшов у 1929 році велику сім'ю з однієї великої маточної і 46 маленьких рослин жень-шеня. Минуло 17 років, Василь Сергійович знову відвідав свою лісову "плантацію". За цей час сім'я ще більше розрослася, і деякі рослини стали затіняти одна одну своїм листям.

У важкодоступних, схованих від ока людини місцях, жень-шень може лишитись непоміченим багато років і навіть десятиліть. Знаходили рослини віком в сто і більше років. Дмитро Семенович Васецький, який з

1929 року приймає корені в Яковлівському районі, розповів, що за цей час надійшли два корені найкращої якості ("екстра"). У 1934 році був прийнятий корінь вагою понад 120 грамів і віком близько ста років. За цей корінь шукачеві заплатили 4,500 карбованців. Другий корінь важив трохи більше 100 грамів і був оцінений в 3,000 карбованців.

Багато цікавого і цінного для науки можуть розповісти "корнювальники".

Детальне вивчення цієї рослини крок за кроком розвіює таємничий ореол, який століттями оточував "корінь життя", і відкриває справжнє його значення як цінної в медичній галузі рослини. Фармакологи і лікарі встановили, що настойка з кореня жен-шеня є одним з кращих препаратів, які підвищують життєвий тонус організму, працездатність людини. А головне, жень-шень благотворно відбивається на інтенсивності розумової праці. Установлено також, що настойка жень-шеня значно підвищує пристосовуваність ока при різкій зміні умов освітлення.

Загальний оздоровчий вплив жень-шеня перевірений на людях, що видужують від різних, особливо нервових хвороб. У переважної більшості пацієнтів з'явився нормальний сон і добрий апетит, збільшилась вага тіла (в середньому до 6 кілограмів), сила м'язів. Нові факти щоразу підтверджують велику медичну цінність жень-шеня і відкривають можливість широкого застосування його препаратів у медицині.

Потреба в жень-шені дедалі зростатиме. Отже, необхідно в найближчі роки створити досить великі плантації жень-шеня, зробити цю дику рослину культурною.

Нелегко знайти жень-шень у тайзі. Але, мабуть, ще важче зробити цю тайгову рослину культурною. Багато треба передбачити, щоб вона успішно росла і давала хороший врожай коренів і насіння.

Далекосхідний філіал Академії наук СРСР, який носить ім'я ботаніка академіка В. Л. Комарова, розгорнув широку роботу по вивченню жень-шеня. Серед незайманої Уссурійської тайги організована науково-дослідна плантація. Тут вирубали тільки чагарі. Могутні кедри і смереки, красиві клени і витончені мікромелеси своїми кронами затіняють ґрунт, створюючи умови, до яких пристосувався жень-шень за сотні тисяч років свого існування.

Ще недавно біологія жень-шеня була галуззю, повною загадок. Загадковою здавалася властивість насіння жень-шеня лежати в землі двадцять два місяці до кільчення, незрозумілі були причини невдач розмноження жень-шеня вегетативним шляхом — відрізками кореня і кореневища та ін.

Крім дослідів на плантації Далекосхідного філіалу і спостережень над дикоростучим жень-шенем в Уссурійській тайзі, провадяться дослідження і в оранжереях Ботанічного інституту в Ленінграді. Тут жень-шень розводять у квіткових горщиках. Хоч умови для нього незвичні, але при наявності хорошої землі, поливання, тепла і світла жень-шеня тут чудово росте, цвіте і плодоносить. Досліди ще далекі від завершення, але вже тепер можна впевнено сказати, що, наприклад, цілком можливо прискорити проростання насіння жень-шеня.

Насіння жень-шеня зовні здається мертвим. Але це перше враження помилкове. Насправді під міцною і твердою шкаралупою в насінні йде приховане життя, відбуваються постійні зміни. У насінині, яка впала з рослини, все заповнено запасними речовинами.

На підставі досліджень, проведених в оранжереї, і спостережень дикоростучих рослин можна також цілком підтвердити можливість вегетативного розмноження жень-шеня.

Минулої зими в однієї з дорослих рослин одрізали головний корінь. Жень-шень прекрасно переніс операцію і тієї ж весни не тільки розгорнув свій наземний пагін, а й цвів звичайними дрібними зеленкуватими квіточками-зірочками, зібраними в густу парасольку. Досліди по вегетативному розмноженню розширяються. В минулому році ми привезли з Уссурійської тайги знайдені нами й одержані від "корнювальників" близько двохсот коренів. Тепер їх висадили в оранжереї для нових спостережень і досліджень. У результаті особливо сприятливих умов живлення оранжерейних рослин, на них в ряді випадків з'явились не одна, як звичайно, а дві і навіть три зимуючі бруньки. Такі корені ріжуть відповідно на дві і на три частини з таким розрахунком, щоб кожен відрізок-живець мав свою зимуючу бруньку.

Так крок за кроком з'ясовується можливість і вирощування жень-шеня як нової важливої лікарської культури.

"Україна", (Київ), ч. 5 (122), 1953.

МАЄМО ТАКІ ДИТЯЧІ ВИДАННЯ:

2. **"ЛИСИЧКА - СЕСТРИЧКА І ВОВК ПАНІБРАТ"** (нове видання), народна казка, з малюнками, стор. 16, ціна — 15 центів.
4. **"ЯЙЦЕ-РАЙЦЕ"** (нове видання), народня казка з малюнками, кольорова обкладинка, ціна — 25 центів.

5. "МОЯ ЗБІРОЧКА" (нове видання), — багато ілюстрована книжечка, де є народня казка "Костинин син", віршована казка Наталі Забіли "Сорока-Білобока", пісня-гра з нотами "Яблунька" — текс Н. Забіли, муз. П. Козицького. Ціна — 25 центів.

1. **Тарас Шевченко — ВІРШІ,** стор. 44, формат: 10x7, 42 ілюстрації і портрет Т. Шевченка роботи Слищенка. Кольоровий друк, обкладинка двокольорова, гарний папір. Ціна $0.90

2. **РАЙДУГА — збірочка для дітей молодшого віку,** стор. 16, формат 10x7 цалів, 26 ілюстрацій, гарний папір, кольоровий друк, обкладинка в 2-х кольорах. Ціна $0.35

М. Трублаїні — ПРО ДІВЧИНКУ НАТАЛОЧКУ І СРІБЛЯСТУ РИБКУ", стор. 16, формат 10x7 цалів. Великі на всю сторінку ілюстрації, обкладинка в 2-х кольорах. **Ціна** **0.40**

"СОНЕЧКО И ХМАРИНКА" — збірочка для дітей молодшого віку, стор. 16, формат — 10x7 цалів, 33 ілюстрації, гарний папір, кольоровий друк, обкладинка в двох кольорах. Ціна $0.35

NOWI DNI
Box 452, Terminal A
Toronto, Ont., Canada

ОГОЛОШЕННЯ

БУЙНИЙ ВІТЕР

Великий роман І. Багряного про українську молодь напередодні та в 2-й світовій війні, вийде частинами у В-ві "УКРАЇНА".

Зараз в-во оголошує передплату на І-й том п. н.:

МАРУСЯ БОГУСЛАВКА

Розмір книги — 450 сторінок звичайного формату.

Вартість попередньої передплати одного примірника з пересиланням: США й Канада — 3 ам. доляри, Австралія — 1 ф., Англія — 1 ф., Аргентина — 25 пез., Франція — 800 фр., Бельгія — 100 б. ф., Німеччина — 10 нм.

Передплату приймають:

США — сп. уп. В-ва "УКРАЇНА" —
Mrs. Lidia Korol,
3300 Carpenter, Detroit 12, Mich., USA.

Канада — сп. уп. В-ва "УКРАЇНА" —
Mrs. A. Horhota,
178 Dovercourt Rd., Toronto 3, Ont., Canada.

Кром того в США й Канаді передплату приймають представництва європейського часопису "Українські Вісті".

У всіх інших країнах передплату приймають представництва європейського часопису "Українські Вісті".

В-во "УКРАЇНА"

Мальовничий високий горб Кам'яної Могили, такий несподіваний серед безкрайнього приозівського степу, не міг не привернути до себе уваги дослідників. Зацікавлені цією пам'яткою природи, археологи почали вивчати її, шукати тут слідів первісної людини — і знайшли.

Поблизу могили по той бік висохлого озерця виявлено давню сотянку новокам'яної доби (неоліту), особливо цікаву тим, що в її нашаруваннях знайдено сліди різних епох. Це свідчить про те, що люди жили тут протягом багатьох тисячоліть від початку новокам'яної доби.

У гротах на вершині Кам'яної Могили і під кам'яними брилами, що лежать тепер унизу, а колись були стелями гротів чи печер, дослідники побачили численні різноманітні рисунки, прокреслені на рівних кам'яних площинах: зображення тварин, переважно биків, але й інших — коней і ланей, зображення слідів людських стіп, відбитки рук, надзвичайно складні лінійно-геометричні рисунки.

Найцікавішим є так званий "Ґрот мамута". Він дістав цю назву через те, що серед зображень різних тварин на його стелі одне вирізняється своїми значно більшими розмірами і дуже нагадує мамута. У цьому ґроті надзвичайно багато рисунків: усі карнизи в ньому вкриті геометричним орнаментом.

Раніше ґрот, безперечно, був ширший і вищий. Ясна річ, стіни його з бігом часу значно осіли. Праворуч від входу в ґрот лежить великий камінь, на якому витертий ряд чашкоподібних заглибин.

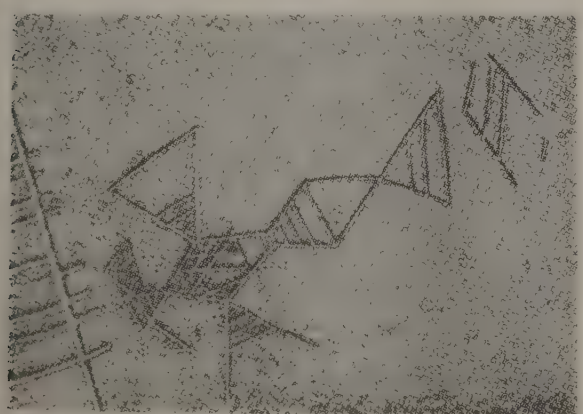

Велику кількість лінійно-геометричних рисунків було виявлено на інших плитах і поруч зображень тварин і окремо, немовби для оздоби стелі. Серед них є так звані солярні знаки, фігури у вигляді кола чи колеса, що, мабуть, означали сонце; решітки, ромби, трикутники, проміння, ялинкоподібні фігури і т. п. Часом ці рисунки — кола, решітки, прямокутники з чудово викресленими ґратами, пристосовані до природних виступів на поверхні каменя, справляють враження скульптурних утворів.

Рисунки первісних рибалок новокам'яної доби і давніх землеробів доби бронзи, відкриті в ґротах на вершині Кам'яної Могили і під кам'яними брилами на її схилах, являють собою історичні документи винятково значення.

Начальник експедиції, доктор історичних наук Михайло Яковлевич Рудинський відносить виникнення зображень Кам'яної Могили до бронзової доби, приблизно до третього тисячоліття до нашої ери. Саме на цю епоху припадає виникнення найдавніших письмен.

Не виключено, що в деяких елементах лінійних зображень Кам'яної Могили можна шукати зародження найдавніших письмен.

Експедиція інституту Академії наук УРСР працює тут четвертий рік. Підкопуванням каміння виявлено більше 50 зображень (підкопано понад 700 плит). Зроблено плян Кам'яної Могили (вона займає площу в три гектари), сфотографовано всі зображення, з великої частини найцікавіших з них зроблено гіпсові муляжі (знімки).

Археологічні знахідки з Кам'яної Могили — сліди кількох поселень стародавніх часів, виявлені поблизу від неї, — все це надзвичайно важливе для науки. Кам'яна Могила — визначна пам'ятка, скарбниця прадавніх витворів.

Є. Петрова

ДЕЩО ПРО "НАРИСИ З ТЕОРІЇ ЛІТЕРАТУРИ" І. КОШЕЛІВЦЯ

Наявність у нашому еміґраційному культуротворенні досить інтенсивної "поетичної практики", творчої й видавничої, природним порядком вимагає посібника в поетики. На жаль, за десять років нашого повоєнного еміґраційного життя видано було досі тільки один такий коротенький, конспективний, та ще й надрукований цикльостилем, посібник — "Український вірш" С. Гординського (Мюнхен, 1947 р.). Видавано посібники з городництва, з рибальства, а з теорії письменства — ні. Через те наші молоді письменники та поети часто-густо виявляють незнання найелементарніших вимог письменницької техніки, не кажучи вже про ширші кола читачів, що теж повинні б дещо знати в цієї царини, щоб свідомо сприймати продукцію наших письменників.

Тим то видання першого випуску "Нарисів з теорії літератури" І. Кошелівця (Мюнхен, 1954 р.), випуску, присвяченого віршуванню, заздалегідь зацікавить багатьох читачів. Я сам був свідком, як люди питали в книгарні, де можна купити цю книжку.

Були вже й критичні оцінки її — дві статті: В. Державина ("Історичний вклад в науку українського віршування", "Сучасна Україна", ч. 7 за 1954 р.) та Леонида Полтави ("Нариси з теорії літератури", "Нові Дні", ч. 52 за 1954 р.). Самий заголовок статті В. Державина говорить про високу оцінку її ("істотний вклад"), хоч і з значними критичними заввагами. Полтавина ж оцінка більше скидається на товариську рекляму, ніж на справжній критичний розгляд. Полтава назвав цю книжку "особливо цінною і свіжою", у ній нібито "багато нових проблем", а для молоді з неї начебто справжнє "откровення" (як по-українському? — В. Ч.). За такі заслуги Полтава урочисто ввів Кошелівця "у негутсі лави наших кращих учених". І. Кошелівець уже відгукнувся на цю похвалу "щирою подякою" (в ст. "Чи сонет чужий нашій духовості" — "Сучасна Україна", ч. 16, 15. VIII, 1954 р.). Насправді ж, коли приглянутися до цієї книжки уважніше, то можна не тільки розчаруватися а й здивуватись немалою мірою. Справді бо: як міг цей автор, автор, що інколи виступає з "сміливими", "знищувальними" критичними статтями, випустити в світ таку, м'яко кажучи, "недороблену" працю! За браком місця я не маю змоги розглянути цю книжку всебічно, у подробицях, тому відзначу тільки деякі її хиби.

Передусім впадає в око абсурдність її п о б у д о в и, а це свідчить про недостатню компетентність автора в загальному уявленні про поетику як таку. У ній же розгляд строфи передує розлядові рими, дарма, що римування — головна ознака строфи, а саму строфіку автор поділив на дві частини — "строфа" і "окремі

(?) форми строфічних поезій". Яка в цьому поділі доцільність — годі сказати. Колись я в спеціяльній праці "Сонет в українській поезії" (ДВУ, Одеса, 1929 р.) висловив думку, що сонет — не тільки строфа, а й жанр, бо має свої особливості не тільки в строфіці. А що можна сказати в цьому розумінні про тріолет, рондо, рондель? Це просто канонічні строфи, що не допускають порушень.

Далі слід відзначити наявність у книжці хибних тверджень та визначень, або й відсутність визначень там, де вони можливі. Цих хиб багато, я згадаю тільки деякі з них. Автор же навіть у досить добре опрацьованому питанні про поняття літературознавства взагалі та поетики зокрема наплутав так, що просто нічого не можна зрозуміти. Він то визначає беззастережно цю науку "як загальну науку про літературу, отже про мистецьке слово" (ст. 9), то "залишає... це питання відкритим, щоб іншим разом повернутися до нього докладніше", з огляду, мовляв, на те, що дехто (а хто саме? В. Ч.) відносить до літератури все, "що є (?) написане, з наукою, філософією, історією, публіцистикою і т. д." (ст. 10). Визначивши спочатку поетику як "науку про істоту поетичного твору" (ст. 10) і згадавши, що "в минулому її вважали за науку (навчання? — В. Ч.) поетичного мистецтва", він потім пише, що "у наш час... поетика стала наукою про поетичне мистецтво, і роля її обмежилася тільки до (?) опису й пояснення форм поетичного вислову" (ст. 10). Отже, що таке поетика? Чи це наука про істоту поетичного твору, чи тільки опис та пояснення форм поетичного вислову? Та й з віднесенням "навчальної функції" поетики в минуле в автора не все гаразд. Він же на ст. 11 пише вже про "два аспекти" її й для нашого часу — теоретичний і практичний, а цей останній повинен "описувати саму техніку поетичного твору" для якоїсь практики. Та трохи чи не таку мету переслідує й сам І. Кошелівець, коли пише в передньому слові про свою книжку як "підручник". Отже, навіщо тоді відпекуватись від того, що було в "минулому"? Така сама "морока" в Кошелівця і з "словом поезія" (чому тільки з "словом", а не з поняттям? — В. Ч.). Він згадує "три значення" цього "слова" (чому не три розуміння явища поезії? — В. Ч.): а) "вся словесна мистецька творчість" (із завважою, що "таке розуміння поезії має своє виправдання"); б) "вся література, писана віршами" (з завважою, що це "щось подібне до того, як розуміли поезію ще в вісімнадцятому столітті") і в) поезія "є (?) мовою в своїй істоті найбільш (?) чистою" (з завважою, що це "найвужче" розуміння поезії і що це "найвідповідніше визначення"). Уже в цих пунктах є кошелівцівські "перли". Якщо говорити про "значення" слова "поезія" як віршований твір, то чому це відносити тільки до вісімнадцятого століття? Хіба в українській мові воно й тепер не має такого значення? І хіба наші поети в своїх збірках не ставлять підзаголовка — "поезії"? Те, що я навів у третьому пункті, — цитата з Б. Кроче, але вона не тільки тут, а й у більшому контексті, поданому в Кошелівця, нічого не каже. А вже те, що Кошелівець далі своїми словами переповідає, звучить як цілковита нісенітниця. Бо він пише, що "за критерієм "поетичного вислову" переважна більшість (?) писаного віршем до справжньої поезії не належить, не всі, що писали віршами, справжні поети, навіть коли з літературного погляду їх твори можна оцінювати високо" (ст. 12). Якщо в Кроче це входить у певну систему поглядів, являє собою якусь естетичну концепцію, то Кошелівець не зумів увести цього в свою "систему", а тільки похизувався "знайомістю" з цим, справді цікавим мислителем, і читачеві так і неясно, що ж то за "найбільш (?) чиста" мова-поезія. Тим більше, що він далі викидає з поезії "в переважаючій більшості писане віршем у епічно-розповідному жанрі", хоч на попередній сторінці до неї відносив "неримовані романи Яновського та роман (?) Гемінгвея "Старий і море". Ще більше він заплутує це питання, коли і в наступному розділі "Вірш і проза" топче ту саму воду в ступі, пишучи, що "версифікація може задовольнятися... ходячим у щоденному вжитку розрізненням між (?) поезією і прозою, фактично (?) між віршем і прозою". І що далі, то гірше. Він же пише далі, що різниця між віршем і прозою в тім, що "вірш сприймається не зором, а слухом". Так наче написання — щось органічне для поезії взагалі! Таж Гомерові "Одисея" та "Іліяда", а також пізніший фольклор усіх народів (казки, легенди) існують в усній передачі і від того не перестали й не перестають бути поезією! А коли він, почавши "дещо (?) здалека", узявся "зовнішню відмінність вірша від прози оформити (?) бодай приблизною дефініцією" (ст. 14) і почав аналізувати поняття ритму, то договорився до елементарного незнання усім відомих речей. Він, з одного боку, твердить, що в прозовому уривкові з Стефаникової новелі "Виводили з села" нібито різні особи можуть поставити різні наголоси (мова не про діялектні відміни!), а з другого — у віршованому уривкові з поезії Лесі Українки "Та горить у мене серце" залишає без наголошення такі повнозначні слова, як "коли", "у мене", "білий". А все це він робить для того, щоб показати неправильність чергування наголосів у прозі і правильність у вірші, хоч у даному вірші Лесі Українки такої правильности фактично й не може бути з огляду на народній його характер. Коли він далі говорить про труднощі віршування, як поетові, мовляв, доводиться перемагати "опір матеріялу", "переставляти слова, добирати інші, коротко кажучи, маніпулювати (?) доти, доки не дійде до ритмічного впорядкування слів" (ст. 16), то підтверджує це думкою Кайзера про... стилеву відмінність вірша супроти прози та ілюструє прикладом на згущену, імаженістську образність (поезія Антоновича "Ярмарок"), тобто оперує матеріялом з іншої "опери". Це один із численних алогізмів, наявних у його тексті.

Третьоог розділу Кошелівцевої книжки — "Системи віршування" я просто боюся такою аналізою "ворушити", — так у ньому багато плутанини, хибних визначень, невідповідних висловів, фактичних неправильностей (як от те, що італійська мова начебто не має сталого наголосу). Та й для такого детального розгляду Кошелівцевого тексту треба було б написати не меншу за цей текст працю.

Великі хиби Кошелівцевої праці — а) незнання історії українського вірша і б) незнання стану його дослідження, того, що в цій царині вже зроблено.

Тим то він часто стає в позу "піонера" і висловлює тільки свої здогади. "Сонет в українській поезії, — пише він на 99 ст. — як і все інше зрештою (?), тема окремого дослідження, неможливого в обставинах, у яких пишеться цей нарис... Можемо в загальному лише стверднти, що сонет появився в нас пізно, у другій половині дев'ятнадцятого століття. Боюся помилитися, але думаю, що вперше він широко використовується у Івана Франка". А в статті "Чи сонет чужий нашій духовості?" він додав: "Чи навіть під кінець XIX ст." Отже, він наче нічого не чув хоч би й про мою скромну працю, що в ній зібрано численний фактичний матеріял про сонет, а з того матеріялу видно, що сонети в нас писали ще українські романтики першої половини XIX в. Не знає він усього й про українські вінки сонетів.

"По-піонерському" трактує Кошелівець Шевченкові розміри й риму, дерма що на ці теми маємо такі цінні праці, як досліди Ст. Смаль-Стоцького, Б. Якубського, а про Шевченкову риму — Д. Загула. Так само "висловлюється" він і на тему про народній вірш. На ст. 56 він пише: "У поетиці взагалі, а в українській зокрема, особливо лишається багато нез'ясованого й спірного. Щоб обмежитися лише кількома прикладами, можу сказати, що мені особисто лишається багато неясного в розумінні, наприклад, ритмічної будови народної пісні і її впливу на поезію". А на стор. 33 він взагалі цю проблему заперечував! "У цьому світлі, мені здається, річ досить сумнівна шукати в українській поезії якихось особливих ще народних розмірів". А це все тому, що він фактично зігнорував (чи не знає) всі дотеперішні підручники з поетики — Загула, Якубського, Гаєвського, а замість того цитує з "ученим виглядом знавця" чужомовних авторів, що, крім загальних висловлювань, нічого йому не дають.

Логічна невпорядкованість тексту, з численними суперечностями та алогізмами, справляє враження цілковитої безпорадности автора. Приклади на такі хиби уже я наводив, коли розглядав хибність Кошелівцевих ви-

значень. Ще більше дивує нечувана в науковій мові неточність і невідповідність висловів, що аж рябіють у його тексті. От, він дав заголовок над першим розділом "Про терміни", а говорить далі про поняття літературознавства, історії літератури, теорії літератури, ліературної критики. У наведеному вище матеріялі я згадував уже, як він пише про "слово поезія", хоч треба б теж говорити про поняття поезії, пише про "три значення" цього слова, а треба б говорити про три розуміння явища поезії. І так далі, і таке інше.

Це все так утруднює читання, що недосвідчений читач, який звичайно ставиться до написаного в книжці взагалі з повною довірою, не докопається в тексті ні до якого змісту. А для молоді ця праця, всупереч ентузіястичній рекомендації Л. Полтави, не тільки не може бути "откровенням", а й звичайним підручником.

Не можна не відзначити й недосконалу мову Кошелівцевого тексту, занечищену ненормативними явищами (оті "дещо" в розумінні "трохи", складена форма найвищого ступня прикметника — "найбільш чиста"), у синтаксі — переважно росіянізми, хоч є чимало й галицьких льокалізмів ("що є написане"). Або таке абсурдне утворення, як "акцентуйований! Це ж однаково, якби хто створив "готуйований" — замість "готований". Наявність у Кошелівцевому тексті неперекладених французьких та німецьких цитат не робить його "ученішим".

В. Чапленко

З ЧУЖИХ ВИДАНЬ

"A Fable" by William Faulkner, 437 pp., New York: Random House, $4.75.

У липні місяці ньюйоркське видавництво Рандом Гауз випустило в світ книжку одного з найвидатніших американських письменників, лауреата нагороди Нобеля, Вільяма Фолкнера "Легенда". Автор працював над ним з 1944 по 1953 рік. Ще за рік до появи книжки в пресі почали з'являтися короткі замітки про загальний характер твору. Ним цікавилися, його чекали. Інтерес пояснюється не тільки особою самого автора, нових творів відомого письменника завжди чекають нетерпляче, а також незвичайністю сюжету і героїв твору. У творі використані моменти з життя Христа, зокрема події страсного тижня, які відображені в творі з великою точністю. Єфрейтор, що очолює рух за мир і братерство серед альянтських і німецьких частин, дуже недвозначно нагадує самого Спасителя. У нього дванадцять послідовників, з яких один зраджує, а один зрікається. Його остання вечеря, кара разом з двома злодіями, похорон і зникнення з гробу цілком повторюють порядок і характер євангельських подій.

У своїй творчості Фолкнер уже раз використовував мотиви страсного тижня в романі "Звук і шаленство" (1929). Тогочасна критика зовсім не звернула уваги на аналогію. Лише після виходу "Легенди", де ця аналогія виступає аж надто виразно, згадали й про попередній твір. Коли в "Звук і шаленство", використовуючи мотиви страсного тижня, автор підкреслює трагедію родини, членам якої бракує любови один до одного, то в "Легенді" ті самі мотиви використані для драматизації ролі любови серед всього людства, для протиставлення націоналізму й братерства, сили й любови, жорстокого патріярхального Бога-Отця старого заповіту і Бога-Сина нового.

Дія "Легенди" розгортається протягом тижня "фальшивого перемир'я 1918 року, у Франції. Єфрейтор і його дванадцять послідовників працюють серед рядових бійців обох сторін, організовуючи рух за мир і братерство. Як наслідок, одного дня французький відділ відмовляється йти в атаку. Командування, попереджене "Іудою" зпоміж єфрейторських послідовників і знаючи, що по обидва боки фронту солдати симпатизують бунтарям, заарештовує цілий відділ, відкликає атаку і розпочинає переговори з ворожим командуванням про те, як примусити бійців продовжувати війну.

Центральною постаттю серед офіцерської групи, що своїми настроями протистоїть групі рядових солдатів, є постать французького генерала, головнокомандувача альянтськими військами. У цьому складному образі поєднано риси Бога-Отця з певними рисами сатани й Цезаря. Єфрейтор, як читач згодом довідується, є нешлюбним сином цього генерала від заміжньої жінки.

Кульмінаційною сценою є сцена розмови батька з сином, у четвер ввечері, на пагорбі за Парижем. Подібно до Христа і Бога в страсний четвер, вони говорять про наближення страти сина. Але крім подібности до євангельських подій у цій сцені є також істотне відхилення від них. У Євангелії Христос боїться муки, але скоряється волі Батька — "Отче, нехай звільнений буду від чаші цієї, а коли ні, то хай буде воля Твоя". В "Легенді" син непохитний принести своє жит-

ВИМАГАЙТЕ!

Penmans

WARRANTED HIGH GRADE PENMANS KNIT-GOODS

„71" спідня білизна

Ради ощадности, вигоди та забезпечення теплоти—тривка легко прана зимня білизна, виготовлена з справжньої австралійської вовни. Цілковите вдоволення за помірну ціну — надзвичайна якість. Можна дістати сорочки й підштаники окремо та цілість їх для чоловіків і хлопців.

ФІРМА ВІДОМА ВІД 1868 РОКУ.

71—FO—1

тя в жертву ідеї всесвітнього братерства, а батько довго і даремно переконує його, що люди не варті того, щоб за них умирати. Син не кориться волі батька.

"Легенда" не є звичайним пацифістичним твором, це в значно більшій мірі твір філософський, може навіть теологічний. Конфлікт між солдатом-сином і командиром-батьком викликаний не стільки ріжницею поглядів на війну взагалі, скільки протиставленням жорстокого й бездушного ставленя до людини в Старому Заповіті і християнського зрозуміння людської душі в Новому.

Твір написаний незвичайно також і з погляду мови й синтакси і розрахований на вправного читача. Коли натрапляєш на речення, що тягнеться шістдесят три рядки, інакше кажучи дві сторінки, то треба дуже доброї опанованости, щоб не загубитися в його нетрях.

Ольга С.

КОНЦЕРТ КАМЕРНОЇ МУЗИКИ

Перший концерт камерного тріо викладачів Музичного інституту ім. М. Лисенка в Торонті — Івана Коваліва, Романа Стецури та Христі Колеси — залишив враження приємної, цікавої та надзвичайно потрібної ініціятиви. Треба сподіватись, що це тільки добрий початок, гарний вступ до наступних концертів, у яких буде віддано більше уваги українській інструментальній музиці, а також і більше місця різноманітній твітовій музичній творчості без жодних намагань впасти в зайву популяризацію. Маємо тут на увазі перенасичення програми творами загально відомими, окрім цікавих "Думок" Дворжака (тріо, оп. 90).

Щодо виконавців, то творчий успіх концерту виявився в тім, що всі вони виявили себе добрими ансамблістами, а дехто навіть ліпшим в ансамблі, ніж у солях.

Коли говорити про вдалі сольові номери, то можна вказати на "Циганські мельодії" П. Сарасате (І. Ковалів), "Мрії" Р. Шумана (Х. Колеса) та "Етюд — ціс моль" Шопена (Р. Стецура). В ансамблі ж з повними барвами прозвучало фінальне "Ленто маєстозо" з тріо А. Дворжака.

Концерт крім мистецького мав також цілковитий матеріяльний успіх.

В. Ревуцький

Нове видання, що допоможе вам у Канаді

Щоб допомогти новоприбулим до Канади вивчити канадійські звичаї та інституції, Департамент Громадянства та Імігрції виготовив новий "Довідник для новоприбулих". У книжечці подано інформації про громадянство, банкову практику, про те, як купити дім, підприємство чи фарму, про канадійські виховні установи, як набути потрібні дозволи, як знайти працю, про канадійську поштову службу, про лікарські та здоровні установи та соціяльне забезпечення. Крім цього, у книжці можна ще найти цілий ряд цікавих та корисних інформацій про Канаду та канадійські звичаї.

Книжку видано в п'яти мовах — по-англійськи, по-французьки, по-німецьки, по-голляндськи та по-італійськи. Її можна набути дарма, треба тільки виповнити оцей купон і переслати до Відділу Громадянства та Імігрції в Оттаві. Не забудьте зазначити, в якій мові має бути бажаний Вам підручник.

Видано для допомоги новоканадійцям

МІНІСТЕРСТВОМ ГРОМАДЯНСТВА ТА ІМІГРАЦІЇ

Дост. Й. В. Пікерсгіл, П.С.М.П., міністер.

Ляваль Фортіє, О.Б.Е.Кв.К. віцеміністер.

Citizenship Branch
Department of Citizenship & Immigration,
OTTAWA

Прошу вислати мені примірник (назвіть мову) видання "Довідник для новоприбулих".

Ім'я і прізвище .....

Вулиця .....

Місцевість .....

У НАШОМУ КРИМУ

НА ГОРІ ТЕПСЕНЬ

Недалеко від Феодосії, на березі моря, коло підніжжя погаслого вулкана Карадаг, розташувалося село Планерське (колись воно називалось "Коктебель"). На захід від нього височить гора Тепсень. На майже рівному плято цієї гори збереглись руїни стародавнього селища, назва якого невідома.

Серед пам'ятників старовини — житлових і господарських будівель — археологи Кримського філіялу АН СРСР в цьому році розкопали руїни великого храму, який належить до давніших храмів, відомих на території нашої країни. Довжина його 37,5 метра, ширина 21 метр. Храм має базилікальну (витягнуту) форму з трьома заокругленими, що спираються на міцний фундамент завтошки в 1 метр.

Склепіння підтримувалось не колонами, а кам'яними стовпами. Залишки північної стіни свідчать про те, що на мурування було взято каміння з якоїсь великої будівлі перших віків нашої ери.

Архітектура храму привертає особливу увагу тим, що в ній немає нічого грецько-візантійського, чого слід було б чекати у зв'язку з близьким сусідством візантійських колоній у Криму. Характерні для архітектури храму "лежні" — деревини, покладені під фундамен-

Оберігаймо скарб

Канада — край великих природних ресурсів. Вони дають людям працю та прибуток, які створюють широкі можливості для виявлення ініціятиви.

Одним з цих наших природніх багатств є риба в наших морях і канадійських водах. Два біліони фунтів риби виловлюється в Канаді річно. Рибна пожива є якісним і дешевим продуктом, а також цінним нашим експортом. Цінні додаткові продукти походять з неї. Деякі з тих продуктів служать для потреб спорту. Рибальство дає життя сотням тисяч рибалок та робітників... Багато з них є новоканадійцями.

Обов'язком Департаменту Риболовства Канадійського уряду є утримувати та розвивати наші рибні ресурси. Цей Департамент пильнує природнього скарбу мешканців Канади.

Наслідком цеї праці, усі громадяни, нові й давні, будуть мати змогу користати з добра, яке дають нам ресурси рибництва.

ДЕПАРТМЕНТ ОФ ФІШЕРИС,
ОТТАВА.

(Зак. з стор. 15-ої)

люваного Миколою Хвильовим та Миколою Скрипником. Тоді Микола Бажан не пішов шляхом Миколи Хвильового, а пішов шляхом пристосуванства й підлабузнювання. Він написав поему "Безсмертя", присвячену вбивству Кірова, яка стала переломовим пунктом у життєвому й творчому шляху цього справді талановитого поета: згинув Бажан-українець — народився Бажан-презренний малорос..

Президія Верх. Ради СРСР нагородила Бажана орденом Леніна, а рада міністрів УРСР та ЦК КПУ вислало йому спеціяльне привітання.

Перед тим Микола Бажан був лавреатом Сталінської премії.

ГАРАНТОВАНІ ПАЧКИ
НА УКРАЇНУ
ДО РОСІЇ, ПОЛЬЩІ, БІЛОРУСІ І Т. Д.
■
Пересилку і мито платимо тут.
■
Пишіть за інформаціями до:
JANIQUE TRADING CO.
И. КАМЕНСЬКИЙ
835 QUEEN ST. W.
TORONTO, ONTARIO
Phone: EM. 4 - 4025.

УВАГА ВЧИТЕЛІ Й БАТЬКИ!

Читанка для 3-ої кляси „Київ" уже вискладана і зламана. Залишився тільки друк, який займе 4-5 днів. Я вже боюсь визначати точний термін виходу її, але вона вийде таки в найближчий час.

П. Волиняк

том у вигляді клітки. Ця риса споріднює його архітектуру з архітектурою храмів Києва, наприклад, з відомою Десятинною церквою.

На розташованому поблизу кладовищі серед поховань були виявлені "поховання в колодах", які нагадують відповідні старослов'янські поховання на Дніпрі.

У храмі, а також у житлових будівлях, серед залишків ганчарного посуду були знайдені так звані "слов'янські горщики", аналогічні зовнішнім виглядом і малюнком слов'янсько-дніпровському посуду.

Кераміка, монети та інші знахідки точно вказують на час існування селища — з VII до першої половини X століття нашої ери.

Розкопки кримських археологів незаперечно підтверджують думку і дозволяють ставити питання про зв'язок коктебельського селища з культурою початкового періоду Київської Русі.

ЗНАХІДКИ БІЛЯ АЛУШТИ

Біля Алушти, на досить високій горі над морем був колись центр стародавнього ганчарського виробництва. Археологічними розкопками виявлено 20 ганчарних печей, серед яких одна завдовжки 6 метрів. Такої великої печі в Криму ще не знаходили навіть у таких виробничих центрах, як, наприклад, Херсонес.

Розкопана в минулому році піч має один отвір, від якого відходять два обігріваючі канали; кожен з них — заввишки з людину. Вбік від великих каналів ідуть менші. По них жар розходився під склепіння печі, де ставили приготовлений для випалювання посуд.

Особливий інтерес викликали знайдені вперше в Криму круглі в'ючні фляги, розписані фарбами. Раніше вважали, що таких фляг у Криму не виробляли, а привозили з Північного Кавказу й Середньої Азії. Знайдені в ганчарній печі фляги свідчать про те, що їх, навпаки, виробляли в Криму й вивозили звідси на Північний Кавказ та в інші місця.

Цікаво, що посуд, випалюваний у цих ганчарних печах, цілком тотожній посудові, знайденому в Коктебельському селищі. **В. Колосова**

ПОБЛИЗУ БАХЧИСАРАЯ

Восени 1953 року археологічна експедиція Інституту історії матеріяльної культури Академії наук СРСР, проводячи розкопки з Криму поблизу Бахчисарая, виявила дуже важливу й цікаву знахідку — кістки людини мустьерської епохи, віддаленої від нашого часу принаймні на 40 тисяч років.

Кістяк викопної людини був знайдений у печері "Старосілля", яка дістала назву від однойменного селища.

Вивчення кістяка привело до висновку, що він належить до перехідного типу — від неандертальця (древньої, доісторичної людини) до сучасної людини.

У печері було знайдено багато кісток дикого осла, дикого коня, північного оленя, ведмедя, мамута та інших звірів, на яких полювала стародавня людина. Тут же були її крем'яні знаряддя — скребачки, рубила тощо.

Наукове значення бахчисарайської знахідки дуже велике. Вона допомагає розв'язати питання про походження людини і доповнює родовідне дерево людини сполучною, перехідною ланкою (неандерталець - кроманьйонець). Бахчисарайська знахідка дає вченим новий матеріял для вивчення стародавніх людей.

Археологічні розкопки Старосільської печери тривають і в 1954 році. Керує розкопками молодий вчений О. О. Формозов.

("Україна", ч. 1, 1954, Київ).

ФАРБИ

і

ТАПЕТИ — (WALLPAPER)

Власник: ОЛ. ОХРИМ

купите найліпше в

METROPOLITAN PAINT & WALLPAPER CO.

823 Dundas St. W. — EM. 4-6597

Toronto, Ontario

ФОТОВИСТАВКА "Т. Г. ШЕВЧЕНКО"

Державний комбінат "Ленфотохудожник" закінчив підготовку до випуску масовим тиражем фотовиставки "Т. Г. Шевченко".

На 33 великих аркушах в хронологічному порядку розміщені образотворчі і текстові матеріяли, що розповідають про життя та літературну діяльність великого українського письменника.

Виставка має багато фоторепродукцій картин радянських художників, що ілюструють окремі події з життя великого Кобзаря, малюнків до його творів. Добре виконані фотографії з робіт Шевченка-художника, що зберігаються у Київському музеї.

Фотовиставка "Т. Г. Шевченко" призначена для використання її в палацах і будинках культури, клюбах, школах, бібліотеках та інших культурно-освітніх закладах. ("Літ. Газета").

ВЧИТЕЛІ, БАТЬКИ, СВЯЩЕНИКИ!

Забезпечте своїх дітей до нового навчального року гарними сучасними підручниками. Замовляйте вже сьогодні:

1. Л. Деполович

БУКВАР

за редакцією, змінами та доповненнями П. Волиняка. Буквар має 100 сторінок друку великого формату (10x7 цалів, більший від читанок), має гарний великий і виразний шрифт, друкований на гарному папері, гарні рукописні шрифти, багато ілюстрований, добре методично складений, свіжі та якісні тексти. **Ціна — $1.20.**

2. П. Волиняк

БАРВІНОК

читанка для 2-ї кляси, 96 сторінок. **Ціна — $1.00.**

3. П. Волиняк

ЛАНИ

читанка для 4-ї кляси, 96 стор. **Ціна — $1.00.**

4. П. Волиняк

ДНІПРО

читанка для 5-ї кляси, сторінок 112. **Ціна — $1.25.**

Усі читанки багато ілюстровані, мають нові літературно досконалі тексти, написані сучасною літературною мовою та сучасним правописом, мають багато контрольних запитань та завдань для самостійної праці учня.

Замовляйте безпосередньо з видавництва, школи одержать знижку від 20 до 35 (залежно від кількости примірників і способу розрахунку).

Поза Канадою та США замовляти в наших представників та кольпортерів. Замовляти:

"NOWI DNI", Box 452, Term. "A"
Toronto, Ont., Canada.

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Шаблій М., Чікаго, США	1
Баранник А., Велеслей, Масс., США	1
Лисицька Надія, Торонто	1
Шевченко О., Нью Йорк, США	1

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД ЖЕРТВУВАЛИ:

В. Р., Монтреаль, Канада	10.00
Н. В. Гавінчук, Смоки Лейк, Альта, Канада	2.00
Д. Слюсар, Лондон, Онт., Канада	2.00
Вол. Лащук, Торонто, Канада	2.00

Щиро дякуємо всім поширувачам і жертводавцям журналу. Просимо решту читачів пам'ятати поширити журнал серед своїх приятелів та знайомих.

Редакція

У день 8 листопада

ГОЛОСУЙТЕ

на

Вілсона Вудсайда

WILLSON WOODSIDE

ВІЛСОН ВУДСАЙД

КАНДИДАТ НАЦІОНАЛЬНИХ ГРУП В ОКРУЗІ ТРІНІТІ

ВІЛСОН ВУДСАЙД є знаний як оборонець права всіх поневолених народів до їх незалежного самостійного життя.

ВІЛСОН ВУДСАЙД стоїть у перших рядах борців проти комунізму, як на міжнародній, так і на краєвій арені.

ВІЛСОН ВУДСАЙД, як журналіст і радієвий коментатор домагається від уряду Канади і від усього вільного світу політики, що веде до визволення поневолених комунізмом народів.

ВІЛСОН ВУДСАЙД поборює також усі прояви расового й релігійного переслідування, оборонюючи демократію перед диктатурою.

ВІН є за рівні права для всіх народів Канади, заґварантовані державними законами.

ЗА урядження державних робіт на випадок, коли приватна ініціятива не потрапить забезпечити праці для всіх.

ЗА загальне забезпечення від хвороби.

ЗА збільшення старечої допомогової пенсії і за скасування 20-річного перебування в Канаді, як передумови, щоб цю пенсію одержати.

ТОМУ ГОЛОСУЙТЕ ВСІ
НА ВІЛСОНА ВУДСАЙДА
на виборах
November 8, 1954

Woodside Willson X

Кандидат Прогресивно - Консервативної Партії

Редакційна поправка: Через недогляд друкаря на стор. 23-й пропущено підпис під фотом церкви: **Успенська церква в Переяславі-Хмельницькому, коло якої відбувалася Переяславська рада, що почала період російської окупації України.**

G. Luke's Electrical Appliance Company

ХОЛОДИЛЬНИКИ КРОСЛЕЙ ШЕЛВАДОР, ЕЛЕКТРИЧНІ ТА ГАЗОВІ ПЕЧІ МОФЕТ, ТЕЛЕВІЗІЙНІ АПАРАТИ, ПРАЛЬНІ МАШИНИ, ПИЛЕСМОКИ, МЕБЛІ ДЛЯ СПАЛЕНЬ ТА МЕШКАНЕВИХ КІМНАТ ТА БАГАТО ІНШИХ МЕБЛІВ, ПІЯНІНА ТА АКОРДІОНИ ТА ІНШЕ.

797-799 DUNDAS ST. W. TORONTO, ONT.
Телефон: EM 8-9228

КУПУЙТЕ! **ПРОДАВАЙТЕ!**

Доми, підприємства і всякі інші нерухомості за посередництвом найбільшого в Онтаріо українського бюра посередництва

R. TESLIA — Real Estate

Бюра в Торонті:

863 Bloor St. W., **OL 7525**

575 Queen St. W. **EM 8-2646**

2390 Bloor St. (коло Jane St.)
MU 8111

Бюро в Гамільтоні:

1294 King Str. East,
(Ріг Майн)
Tel. 93559

Проводимо асекурацію від вогню, асекурацію авт тощо.
Обслуга чесна, скора, фахова!

НАЙ ВІДЖИВНІШИЙ
СТРАВНІШИЙ
ДЕШЕВШИЙ ХАРЧ,

ЩО МАЄ В СОБІ ВСІ ВІТАМІНИ, ЦЕ

МОЛОКО

І МОЛОЧНІ

ПЕРЕТВОРИ

СПОЖИВАЙТЕ
ВИСОКОВАРТНІ ПРОДУКТИ
ЄДИНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОЧАРНІ

ROGERS DAIRY Ltd.

459 Rogers Road, Toronto, Ont.
Phone: JU. 7193.

ГАРНІ Й ДОБРІ РЕЧІ ПО НАЙМЕНШИХ ЦІНАХ КУПИТЕ В УКРАЇНСЬКІЙ КРАМНИЦІ

Royce Radio Furniture & Co.

ВЛАСНИК: **ЛЕВ ДОПТА**

Маємо великий вибір меблів, радіоприймачів, електричних та газових кухонь, холодильників, пральних машин та інших господарських речей.

МИ ВАМ ПРОПОНУЄМО: ЯКІСНІ РЕЧІ, НИЗЬКІ ЦІНИ, ВИГІДНІ СПЛАТИ, ЧЕМНУ ОБСЛУГУ.

Наша адреса: **1529 Dupont St. Toronto, Ont.** **Телефон: LL 0175**